

Handelshøyskolen BI

MAN 50211 Ledelse; makt og mening

Term paper 60% - R

Predefinert informasjon

Startdato:	24-10-2022 09:00 CEST	Termin:	202310
Sluttdato:	22-05-2023 12:00 CEST	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	P		
Flowkode:	202310 10129 IN09 R P		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Navn:

Marianne Oropeza-Moe

Informasjon fra deltaker

Tittel *:	Unge Fridtjof Nansens maktbase		
Navn på veileder *:	Kristian Alm		
Inneholder besvarelsen konfidensielt materiale?:	Nei	Kan besvarelsen offentliggjøres?:	Ja

Gruppe

Gruppenavn:	(Anonymisert)
Gruppenummer:	8
Andre medlemmer i gruppen:	Deltakeren har innlevert i en enkeltmannsgruppe

Prosjektoppgave
ved Handelshøyskolen BI

- Unge Fridtjof Nansens maktbaser -

Eksamenskode og navn:

MAN 50211 – Ledelse; makt og mening

Utleveringsdato:

24.10.2022

Innleveringsdato:

21.05.2023

Stuedsted:

BI Stavanger

Innholdsfortegnelse

INNHOLDSFORTEGNELSE	I
SAMMENDRAG.....	III
INNLEDNING	1
VALG AV LEDERSKIKKELSE OG HOVEDPROBLEMSTILLING MED UNDERPROBLEMSTILLINGER.....	1
HOVEDPROBLEMSTILLING:	1
UNDERPROBLEMSTILLINGER:	1
BIOGRAFI	2
OPPVEKST.....	2
SPORTSENTUSIASTEN	2
UTDANNING OG YRKESLIV	3
KVINNENE I NANSENS LIV.....	4
POLFAREREN.....	6
POLITIKER OG DIPLOMAT	7
METODE.....	9
HERMENEUTIKK.....	9
KILDEKRITIKK	12
HOVEDPROBLEMSTILLING:	13
UNDERPROBLEMSTILLINGER:	13
UNDERPROBLEMSTILLING 1: PÅ HVILKEN MÅTE KAN «VAKKER OG MASKULIN MAKT» HA HATT EN BETYDNING?	14
TEORI UNDERPROBLEMSTILLING 1	14
MAKT	14
MASKULIN MAKT.....	15
VAKKER MAKT.....	16
DRØFTING UNDERPROBLEMSTILLING 1.....	18
HVILKE FORDELER ELLER FORTRINN KAN NANSEN HA HATT?	18
KAN NANSENS FYSISKE FREMTONING HA VÆRT EN ULEMPE?	20
DELKONKLUSJON UNDERPROBLEMSTILLING 1	22
UNDERPROBLEMSTILLING 2: HVILKEN ROLLE SPILTE HANS FORHOLD TIL KVINNER?.....	23
TEORI UNDERPROBLEMSTILLING 2	23

FLØRTING	23
«THE SELFISH GENE»	23
KJØNNMAKT I RELASJONER.....	25
SEKSUELT BEGJÆR OG SELVBEHERSKELSE.....	27
DRØFTING UNDERPROBLEMSTILLING 2.....	27
FLØRTING	27
«THE SELFISH GENE»	28
KJØNNMAKT I RELASJONER.....	30
DELKONKLUSJON UNDERPROBLEMSTILLING 2	33
UNDERPROBLEMSTILLING 3: SPILTE PERSONLIGHETSTREKK OG HANS KUNNSKAPSBASE EN VESENTLIG ROLLE FOR HANS OPPNÅELSE AV MAKT?....	34
TEORI UNDERPROBLEMSTILLING 3	34
PERSONLIGE EGENSKAPER	34
ESTETISK SANS	34
POLITISK TEFT.....	36
KUNNSKAP.....	36
DRØFTING UNDERPROBLEMSTILLING 3.....	38
PERSONLIGE EGENSKAPER	38
KUNNSKAP.....	39
DELKONKLUSJON UNDERPROBLEMSTILLING 3	42
KONKLUSJON.....	44
HVA BYGGET OPP UNDER FRIDTJOF NANSSENS MAKTBASE FØR HAN BLE POLFARER?.....	44
REFERANSER	45

Sammendrag

I den reviderte utgaven av «Norske høvdinge» fra 1929 ga historieprofessor Halvdan Koht følgende portrettbeskrivelse av Nansen: «*Ingen man kan vel hete mann i så full og dyp mening som Fridtjof Nansen. Manns mot, manns vilje og manns styrke, manns djervhet og manns seighet, manns kjærlighet og manns offervilje – alt er samlet, fortettet og potensiert i Nansens sinn og gjerning som hos ingen annen*» (Berg, 2004a). Nansen er en av Norges mest kjente nasjonalhelter og hans virke førte bl.a. til at han fikk Nobels fredspris i 1922. Han gikk fra å være stipendiat innen nevrovitenskap, til polfarer, til vitenskapsmann, politiker og senere en sentral diplomat for Norge. Men hva var det som gjorde at Nansen klarte å bli en autoritet i tidlig alder? Denne oppgaven handler om hvordan Fridtjof Nansen opparbeidet sine maktbaser før han startet sin karriere som polfarer. Jeg har sett på litteratur som belyser maskulin og vakker makt, betydningen av «genenes makt», flørting og kjønnsmakt i tillegg til sosial makt, estetikk og kunnskapsmakt. For å kunne gå i dialog med Nansen har jeg lest biografier om han der jeg har funnet tallrike sitater både av han selv, familiemedlemmer, kjærester, ektefellen Eva Sars og andre. Disse bruker jeg for å belyse sider ved unge Nansen som kan forklare hans maktbaser.

Underproblemstillingene skal belyse betydningen av maskulin og vakker makt, hans forhold til kvinner, personlighetstrekk og kunnskapsbase. Etter å ha skrevet om problemstillingene mener synes jeg det er naturlig å begynne med å si at Nansen var en mann som gjorde inntrykk på folk og dette bidro til referent- og ekspertmakt. Både i form av hans maskuline framtoning, hans personlige autoritet og karisma. Mennesker med ulike bakgrunn stolte på han og beundret han. Nansen klarte å utnytte dette til egen fordel. Nansen hadde tallrike kvinnelige bekjentskaper som ofte var gifte kvinner. Han hadde gjerne flere forhold parallelt, og dette tenker jeg hadde å gjøre med hans jaktinstinkt og erobrertrang, i tillegg til en «bonuseffekt» som var at han kom i nærmere kontakt med flere av disse kvinnenenes innflytelsesrike menn. Jeg tror forholdene også kaster lys over vår evolusjonsbiologi og genenes makt. Nansen var velsignet med en utmerket evne å uttrykke seg på. Han spilte på lesernes følelser og klarte samtidig å framheve egen styrke og utholdenhet. Hans utdanningsløp før den første polferden hadde ført til så mye som to vitenskapelige avhandlinger, som bidro til økt legitim makt. I oppgaven utdyper jeg hvorfor jeg mener disse aspektene ved Nansen bidro til hans sterke maktbaser og til at han fikk finansiert ekspedisjonen over Grønland.

Innledning

Valg av lederskikkelse og hovedproblemstilling med underproblemstillinger.

Historien om Fridtjof Nansen fascinerer meg og litt av grunnen til det er nok at jeg selv har vært forsker innen medisinske fagfelt i mange år før jeg nå har fått lederansvar. Dermed kan jeg identifisere meg med deler av hans liv og hans tankesett. Etter å ha lest biografier om Nansen har jeg fått mer innsikt i hans liv og virke i tillegg til hans drifter og personlighetstrekk som jeg synes er interessante fra et analytisk ståsted med tanke på hans påvirkningskraft allerede som ung forsker.

Det jeg er mest nysgjerrig på er hvordan han klarte å opparbeide makt så tidlig i livet – et grunnlag som skulle danne utgangspunktet for en unik vitenskapelig, politisk og diplomatisk karriere. Hva var det ved Nansen som gjorde at han klarte å vinne fram? For å belyse dette valgte jeg følgende problemstillinger:

Hovedproblemstilling:

Hva bygget opp under Fridtjof Nansens maktbaser før han ble polfarer?

Underproblemstillinger:

1. På hvilken måte kan «vakker og maskulin makt» ha hatt en betydning?
2. Hvilken rolle spilte hans forhold til kvinner?
3. Spilte personlighetstrekk og hans kunnskapsbase en vesentlig rolle for hans oppnåelse av makt?

Biografi

Oppvekst

Fridtjof Nansen ble født 10. oktober 1861. Moren og faren het Adelaide Johanne Thekla Isidore Wedel Jarlsberg og Baldur Frithjof Nansen. Familien hadde røtter fra tysk, dansk, norsk og adelig storborgerskap (Vogt, 2012d). Etter å ha fått fem barn og mistet sin første ektemann til kolera, flyttet Adelaide til landeiendommen Store Frøen, ikke langt fra Nedre Blindern. Advokaten som bistod, var Baldur Fridthjof Nansen. De giftet seg i 1959. Baldur var født inn i en norsk embetsmannsfamilie med danske røtter. Han hadde en sønn fra tidligere ekteskap, og mistet sin hustru til samme koleraepidemi som kostet Adelaides mann livet. Baldur og Adelaide fikk en sønn som døde før fylte ett år, deretter to sønner som fikk navnene Fridtjof og Alexander Nansen.

Dyder som nøysomhet, arbeid, plikt og flid sto i høysetet for Baldur. Han skal ha vært streng, men kjærlig. Adelaide sydde om farens klær til guttene og barna var vant til å klare seg med lite. Fridtjof ble nok preget av den frittalende moren som hadde en nokså ukonvensjonell framferd hevet over sosiale regler i tillegg til aristokratisk selvsikkerhet, og til dels på grunn av farens nøysomhet og protestantisme (Vogt, 2012d). Adelaide døde da Fridtjof var 15 år gammel. Nansen voks opp i et samfunn som undergikk store endringer. Den industrielle revolusjonen skjøt fart fra 1870-årene og landet tjente bra på eksport. Sistnevnte reflektertes i at den norske handelsflåten ble tidoblet mellom 1835 og 1875 og trelast- i tillegg til fiskeeksport ble firedoblet. Staten bygget ut jernbane, veier og fyrvesen og det ble lettere å frakte varer, post og mennesker over større avstander (Sandvik, 2020).

Sportsentusiasten

Ungguttungen Fridtjof var en utmerket turner og dyktig på skøyter. Dette bidro til at han tidlig fikk en atletisk kroppsbygning (Thyvold, 2011e). I 1870-1880 ble hans interesse for skisport vekket og han ble medlem av Christiania Skiklub i 1877 (Huntford, 2001). Flere av halv søsknene likte skisport og tok han med på turer. I 1878 sendte faren Alexander og Fridtjof på fottur i Jotunheimen sammen med halvbror Harald. Halvbror Einar lærte Nansen å klare seg med lite utstyr ute i skog og mark (Vogt, 2012d).

Da han arbeidet i Bergen krysset han fjellet flere ganger for å komme hjem, som i 1884 da det ble arrangert skirenn i Husebybakken der han voks opp. Turen tilbake ble nokså dramatisk da han i sterk vind mistet retningen. Han valgte å krysse fjellet i stedet for å følge skyssveien. Uten kart og kompass, telt eller sovepose ble det hele farlig (Greve, 1973a). Etter 19 timer måtte han grave seg inn i en snøskavl og sove med hunden i armene. Han skrev om turen i Aftenposten og i nasjonalromantisk stil skildret han både menneskene han traff og naturen. Denne turen omtales av Vogt som en svenneprøve og skildringene i etterkant gjorde at Nansen ble en kjent skiløper (Vogt, 2012d). Tekstene om denne farefulle ferden har blitt klassikere i norsk friluftslitteratur.

Utdanning og yrkesliv

I 1881 begynte han å studere zoologi og i 1882 fikk han bli med selfangstskuta Viking som læregutt på et 5 måneders seilas i Nordishavet for å undersøke dyrelivet og samle inn prøver til forskning. Han lærte å jakte på sel og isbjørn, og i møtet med de mektige naturkreftene skrev Fridtjof at man kunne føle «skaberens storhet» (Greve, 1973b). Nansen ble en dyktig skytter på reisen og fikk kjennskap til vitenskapelig arbeid. Han samlet inn materiale og undret seg over observasjoner som f.eks. hvorfor de fant drivtømmer i isen og hvor denne kom fra. Han tok også prøver av slam som viste seg å komme fra øst, fra land nær Beringstredet, og dermed gjorde at han ble overbevist om at det gikk kraftige strømmer fra øst mot vest over polhavet. På seilaset traff Nansen en som skulle bli hans helt, Adolf Erik Nordenskiöld som hadde gjennomført den første ferden gjennom Nordøst-passasjen. Denne turen vakte oppdageren i Nansen. Etter reisen fikk han stilling som konservator ved Bergens museums zoologiske avdeling og han satset på forskning. Veilederen hans var ingen ringere enn Gerhard Armauer Hansen, som i 1873 hadde oppdaget leprabasillen (Nichelsen, 2012). Han fikk penger av faren til å kjøpe siste modell av Karl Zeiss mikroskop (F. Nansen, personal communication, August 11, 1882), og det var «en ren fornøielse blot at bruge det» (F. Nansen, personal communication, January 24, 1883). Gerhard Armauer Hansen åpnet øynene hans for darwinismen. I 1885 ble hans første vitenskapelige avhandling trykket. Nansen lærte mikroskopisk fargeteknikk hos professor Camillo Golgi i Pavia, Italia, i 1886 og ble oppfordret av Golgi til å heller satse på en karriere som kunstner (Thyvold, 2011d). Etter oppholdet hos professor Golgi kunne han i 1886 ferdigstille sin andre avhandling

om slimålens nervesystem der nervesystemet beskrives som et nettverk av adskilte celler, og dermed forutså eksistensen av synapsespalten som i dag er vitenskapelig bevist (Nichelsen, 2012).

Kvinnene i Nansens liv

Nansens mor var frittalende, ukonvensjonell og selvsikker. Hun trosset sine adelige foreldre og giftet seg med bakersønn Jacob Bølling (Hegge, 2002). Etter å ha fått fem barn med Bølling døde han som følge av kolerainfeksjon. Moren ble alene om omsorgen til barna i 5 år til hun møtte sakfører Baldur Nansen. Adelaide Nansen var en sterk kvinne som bl.a. gikk på ski, noe som ikke passet seg for voksne damer den gang. Hun hadde sine egne meninger og på slutten av 1800-tallet ble det sagt at hun hadde vilje som en mann (Brögger & Rolfsen, 1896). Som nevnt tidligere preget nok morens egenskaper Nansen. I barneårene var de mye sammen med morens familie.

Nansen var skoleflink, men faren bekymret seg siden han ikke traff et klart karrierevalg. I stedet reiste han på besøk til de velstående vennenes landsteder og ryktene om Nansens flørting nådde faren. Faren skrev i et brev til sin sønn: «Jeg finder det uværdigt for et ungt Mændeske at lade sig bruge som Legetøi af Damerne fordi de mangler andet Legetøi» (Huntford, 2001).

Nansen var 19 år gammel da han lærte å kysse. Det var 16 år eldre prestefru Marie Holdt som ble hans første erfaring (Berg, 2004d). Nansen bodde hos henne og pastor Vilhelm Holdt i Bergen etter at han hadde fått ved museet. Hun innførte han også i «elskovens kunst» da han var 21 år gammel og Nansen sier i sitt brev til Brenda Ueland i 1929 «That was the first woman I ever had» (F. Nansen, personal communication, 1929).

I Bergen vakte den unge Nansen etter hvert oppmerksomhet som moteløve. Han valgte bort upraktiske plagg til fordel for anatomiske og kroppsnære klær i ull, kalt Dr. Jaegers sanitære ullklær som senere skulle få kallenavnet «Nansendressen» (Thyvold, 2011f; Vogt, 2012d). Dette vakte oppsikt og forargelse: «Uanstendig», mente den gamle garde. «De stiller til utstilling det vi andre forsøker å skjule» (Thyvold, 2011f).

I 1884 gikk 23-åringen over fjellet fra vest til øst for å være sammen med sitt livs første kjærlighet Emma Caspersen. Høsten 1884 forlovet de seg, men forlovelsen ble hevet av Caspersen nokså raskt. Han brevvekslet med flere kvinner fra inn- og utland. Dagmar Engelhart, kalt Klenodiet, var en av Kristianias vakreste

skjønnheter (Berg, 2004b). Hun var en frigjort og grensesprengende kvinne og Nansen falt ikke bare for hennes utseende. Før hans reise til Grønland i august 1888 sendte han Klenodiet et brev og fortalte at han gledet seg til å treffe henne igjen. Andre kvinner mottok også lignende brev, herunder den norske lærerinnen Johanne Sylow og Marion Sharp fra Skottland. Begge hadde truffet Nansen to år tidligere i Napoli hvor Nansen hospiterte ved den marinbiologiske stasjonen. Nansen var hodestups forelsket i Sharp og selv om de gikk hver sine veier skrev de til hverandre etter at begge var gift (Berg, 2004b).

I forbindelse med konkretiseringen av planer for Grønlandsekspedisjonen kom Nansen i kontakt med Augustin Gamél. Gamél var den eneste som våget å satse på Nansens prosjekt om å krysse Grønland og hans finansielle støtte reddet ekspedisjonen. I mai 1888 dro Nansen til Danmark og han sjarmerte Gaméls kone Emma i senk. Etter ferden over Grønland oppholdt Nansen seg nokså lenge i deres hjem og de hadde et lite kjærlighetseventyr (Brox, 1993). Nansen giftet seg med Emma Sars den 6. september 1889. Ekteskapet var nær ved å gå i oppløsning flere ganger, som i 1897 da Eva skrev telegram til Nansen som var på foredragsturné i USA. Hun skrev: «Laetst brevet - tilgiv alt - lider forfaerdelig - hvem elsker du - mig eller Klenodiet - Livet afhaenger af svaret» (Berg, 2004b). Til tross for Nansens mange kvinnehistorier forble de gift til Eva gikk bort i desember 1907. Før Sars døde hadde Nansen innledet en affære med den gifte Sigrun Munthe. I 1910 traff han Kathleen Scott som var gift med polfareren Robert Scott. Scott ba Nansen om hjelp før ferden til Sydpolen og i den forbindelse besøkte han og hans kone Norge. Nansen møtte Kathleen Scott igjen høsten 1911 i London og hans mange brev til henne avslørte hvor forelsket han hadde blitt og han fridde til henne i februar 1919. Selv om han tryglet og forsøkte å overtale henne ble det ingenting av giftemålet (Scott, 1919).

To år før han fridde til Scott traff han svenske Estrid Linder på amerikabåten S/S «Hellig Olav» og de brevvekslet utover i 1920-årene. Han skrev «Å, hadde du bare vært her... hadde jeg tatt dig i armene og klemt dig veldig og tett ... og git dig en kys midt paa munden» (Huntford, 2001).

Nansen giftet seg med Sigrun Munthe i desember 1919. I Washington i 1920 traff han diplomaten Hans Sulzer og hans hustru Lili. Utover 1920-årene skrev han mange brev til Lili og i et av dem husker han tilbake på en biltur og drømmekveld de hadde hatt gjennom Frankrike (Berg, 2004d). I januar 1923 møtte Nansen den 21 år yngre danske Røde Kors-sykepleieren Lena Tidemand i Kharkov, Ukraina.

Tidemand fascinerte Nansen siden hun både var modig og uredde og de brevvekslet helt fram til 1929.

I mars 1929 møtte Nansen journalisten Brenda Ueland i New York og dette forholdet står i en særstilling sammenlignet med andre kvinne-bekjentskaper. I brevene skildres erotikk og urealistiske framtidsdrømmer, men samtidig blir det klart at Ueland var en sparringspartner som Nansen delte sine innerste tanker med. Ueland gjengjeldte hans følelser og matchet hans intellekt (Berg, 2004d).

Nansen levde i en tid der kvinnesettet i markedsøkonomien skjøt fart. Fra 1888 fikk gifte kvinner på lik linje med menn, ugifte kvinner og enker rettigheter til å drive næringsvirksomhet. I 1900 ble en av tre butikker i Norge eid og drevet av kvinner.

Polfareren

Han bodde hos, og ble sannsynligvis også påvirket av pastor Vilhelm Holdt. Etter at Holdt hadde lest for han om Nordenskiöld's reise til Grønlands østkyst, bestemte Nansen seg for å krysse Grønland på ski (Greve, 1973a); sitat: *«Det er ikke de meninger en mann har, eller de dogmer han tror på som er av betydning for hans medskapninger, men det er hans handlinger. Selv de høyeste drømmer over skyene er av liten verdi, hvis de ikke fører til handling»*.

Etter grundig planlegging reiste det håndplukkede teamet fra Kristiania 2. mai 1888. De fikk betydelige utfordringer med skruis og forsinkelser. De gikk i land mye lenger sør enn planlagt og måtte jobbe seg nordover før de kunne starte på ferden over Grønland. I denne perioden fikk Nansen kontakt med inuitter for første gang og lærte mye om deres levemåte, rutiner og kultur. Fra 15. august til 26. september dro de på sleder som veide mer enn 100 kg opp til, ifølge Nansen, 2000 meters høyde, i temperaturer nattetid lavere enn -37 °C og -15 °C på dagtid. Ekspedisjonen ble en hard prøvelse. De ankom Godthaab for sent og måtte overvintre. Nansen brukte mye av tiden til å bli godt kjent med inuittenes levesett: *«det går mer og mer opp for meg, at det ikke vilde være ganske umulig for en europæer at bli eskimo, naar han havde tiden for sig (Nansen, 1942)*.

Hans ekspedisjon skapte voldsom interesse i og utenfor Norges grenser siden hans team hadde utforsket et «terra incognita», dvs. ukjent land (The Times, 1888), og mottakelsen i Christiania var overveldende. Nansen ble invitert til å holde foredrag for Royal Geographical Society i London i juni 1889, og dette skulle bli hans inngang til mennesker med beslutningsmyndighet i Storbritannia (inkludert

prinsen av Wales, senere Kong Edward VII, Mauds far) og gjøre han verdensberømt. Han skrev «Paa ski over Grønland» som ble publisert sommeren 1890 som regnes som Norgeslitteraturens beste reiseskildring (Alnæs, 2008). Eskimoliv utkom i 189, en skildring av inuittenes samfunn, inkludert historie, tankesett og kultur (Nansen & Sinding, 1891) i tillegg til et uttrykk for Nansens antiimperialistiske syn og kritikk mot vestlig sivilisasjon.

Rett etter at hans datter Liv ble født i 1893 reiste Nansen og hans team mot Nordpolen.

Mellom 1893 og 1896 utførte Nansen sin Fram-ekspedisjon. Fram var kort, bred og butt for å tåle presset fra ismassene, målet var nemlig at Fram skulle nå Nordpolen ved å fryse inne og drive med havstrømmene over polhavet.

Ekspedisjonen skulle også bedrive vitenskapelig, oseanografisk arbeid. Den første vinteren ble tung, temperaturen sank til -50°C og det var lite å ta seg til. Sverdrup som hadde vært med over Grønland innrømmet at Nansen var «tæmmelig grættent og overlegen» (Huntford, 2001). Fram drev sakte fra øst mot vest og ikke langt nok mot nord og neste vinter trenet mannskapet på å kjøre hundespenn, og å gå på ski. Nansen tok med seg Hjalmar Johansen i mars 1895 og planla å nå Nordpolen ved hjelp av ski og hundespenn som dro kjelker. De nådde $86^{\circ} 15'$ nord men måtte gi opp i 1896 (Nansen, 1897). Hjemkomsten etter 3 år i isen ble sett på som en triumf. Både statsministeren og Kongen så at Nansen sin etter hvert enestående posisjon i Norge og utland kunne utnyttes politisk. I 1898 fikk han oppdrag fra regjeringen om å sondere utsiktene for en særtraktat for handel mellom Norge og Russland (F. Nansen, personal communication, 1898). Nansen skulle bety mer for norske interesser enn for Sverige, spesielt viktig ble hans kontakter i Storbritannia. I 1900 ble datter Irmelin født, Odd kom et år etterpå og Åsmund ble født i 1903. I perioden 1898 til 1902 bearbeidet Nansen materialet fra Fram ferden og han engasjerte seg i opprettelsen av Det internasjonale råd for havforskning. Rådet gikk inn for bygging av et internasjonalt havforskningslaboratorium som Nansen ledet til 1908. Nansen var en pioner innen fysisk oseanografi og han bidro til utvikling av mer presist måleutstyr, mest kjent er antakelig Nansens vannhenter (Vogt, 2012b).

Politiker og diplomat

I årene fram til 1905 fokuserte hans politiske virke på norsk selvstendighet og han ledet an i den første aktive boikotten av Sverige i 1905 (Hemstad, 2008). I

november 1905 stemte 79 % for å innføre monarki i Norge og Stortinget valgte prins Carl til norsk konge (Kong Haakon VII). Nansen ble den første norske ambassadøren til Storbritannia og han hadde svært tett kontakt til kongeparet. I 1913 etter sønnen Åsmunds død reiste han på oppfordring fra forretningsmannen Jonas Lied til Sibir for å utforske potensialet for å åpne en handelsrute fra Vest-Europa til Krasnojarsk. Lied hadde stiftet Det sibirske kompani for å drive handel og industri i Sibir og grunnla blant annet et stort sagbruk i Lesosibirsk ved Jenisej. Lied og Nansen fikk etablert en handelsrute ned Jenisej og rundt Kola og norskekysten til Europa.

I 1909 var Nansen med på å stifte partiet Frisinnede Venstre. Under verdenskrigen lå Nansens sympati fullt og helt hos britene og han brukte tid på å berolige sine britiske kontakter med at Norge sto på «riktig side». I juli 1917 reiste Nansen til Amerika sammen med en forhandlings- og næringslivsdelegasjon. I det hvite hus ble hovedkontakten deres Herbert Hoover. Forsyningslinjene til den belgiske sivilbefolkningen hadde kollapset. Britene og tyskerne skyldte på hverandre og situasjonen ble prekær for befolkningen. Hoover lyktes i å forhandle frem en avtale som sikret forsyninger til den belgiske befolkningen. Møtet med Hoover og hans Belgia-engasjement var sannsynligvis viktig for Nansens senere humanitære engasjement. I 1919 ledet han organisasjonen for nøytral nødhjelp til Russland med støtte fra bl.a. Herbert Hoover. Planen ble ikke realisert, men arbeidet ga han mange nyttige kontakter i Paris. I april 1920 ble han oppnevnt til Folkeforbundets Høykommissær for krigsfanger (Drummond, personal communication, 1920). Nansenhjelpen fikk betydning for hjemsendelse av krigsfanger og hvordan hjelpen til de hungersrammede i Ukraina, Nord-Kaukasus og sentrale Russland senere skulle bli forsøkt organisert høsten 1921. Etter en reise til hungersrammede Volga formulerte Nansen sitt berømte utsagn om at «næstekjærlighet er realpolitikk». I 1922 fikk 16 regjeringer anledning til å utstede det såkalte Nansenpasset, identifiseringsdokumenter som ikke forpliktet dem til å gi innehaverne statsborgerskap. Samme året fikk Nansen Nobels fredspris. Året etter hadde 31 regjeringer godkjent Nansenpassene. Gjennom ordningen fikk flyktningene grunnleggende rettigheter. Nansen døde 13. mai 1930.

Oppsummert kan man si at Nansen var en mann med karisma som påvirket alt fra akademikere til innflytelsesrike politikere til hans tallrike kvinner. Han var særst begavet innen mange områder og fikk en karriere som gikk fra vitenskapsmann via polfarer til politiker og diplomat. Han ble Norges helt, en nordmann som

opnådde stor internasjonal berømmelse og den dag i dag siteres han innen fagfelt som meteorologi, geografi, biodiversitet, fiskeriforskning og antropologi (Bergens Museum, 2021).

Metode

Hermeneutikk

Verbet hermeneuein har tre hovedbetydninger på gresk: å uttrykke, å utlegge (forklare/ fortolke) og å oversette (Viciano, 1994). Hereneutikk er et knippe med teorier om forståelselære eller fortolkningslære (Krogh, Endresen, Iversen, & Evang Reinton, 2003c) og er en form for humanvitenskap. Hermeneutikk er måten å arbeide på for å kunne forstå spesifikke egenskaper ved et menneske på en vitenskapelig måte ut fra deres skriftlige og muntlige ytringer, sett i lys av at mennesket er formet av sin egen historie og samtidens kultur og at det evner å endre historien og stake ut ny kurs (Alm, 2023) . I antikken var det to felter som bidra til fortolkningsteori, nemlig den retoriske tradisjonen og fortolkningsteorier som ble utviklet innenfor kristendommen for å kunne fortolke Bibelen. Det første bidraget av betydning til et systematisk fortolkningssystem kom fra Origenes (ca 185-254), som sa at det fins tre ulike lag eller meningsnivåer i Bibelen og dermed tre måter å lese den på; den bokstavelige, den sjelelige og den mystiske (Krogh, Endresen, Iversen, & Evang Reinton, 2003a). Senere ble systemet utvidet til fire meningsnivåer; bokstavelig, allegorisk, moralsk og anagogisk (anagogisk: mysteriene knyttet til verdens undergang og dom, allegorisk: trossannhetene). Det var ikke opp til fortolkeren å avgjøre hvilken lese måte som passet best, i Skriften fant man alle meningsnivåene samtidig.

Teorien om hermeneutikk oppsto i reformasjonen, basert på det protestantiske prinsippet om at skriften alene var grunnlaget for teologien. Flacius (1520-1575) utga *Clavis scripturae sacrae*, en bok om regler for tolkning av bibelskriftene (Krogh, Endresen, Iversen, & Evang Reinton, 2003b). Teknikkene han brukte i bibelfortolkning var klart knyttet til filologisk, humanistisk tradisjon (jfr. Pragmatikk). Fra å være teorier rettet inn mot spesielle fagfelt som teologi eller jus, gikk videre utvikling i retning av at hermeneutikk ble en allmenn forståelselære. Johann Conrad Dannhauer brukte uttrykket hermeneutikk i en boksittel i 1654s om beskriver ideen om en universell hermeneutikk (Krogh, Endresen, Iversen, & Evang Reinton, 2003b).

I romantikken ble hermeneutikken utvidet til nye felter som klassisk filologi og antikkens kultur- og idéhistorie. Friedrich Ast sin bok *Grundlinien der Grammatik, Hermeneutik und Kritik* beskriver hermeneutikk som allmenn fortolkningslære, som bygde på antikken og de klassiske forfatterne. Ast knyttet dermed hermeneutikk til allmenn lære om forståelse. Han skapte også begrepet: den hermeneutiske sirkel. Grunntanken er at man bare forstår en del av en tekst ved å se den i forhold til helheten. Man kan bare forstå helheten gjennom de enkelte delene. Dette vil altså si at deler av en bok bare kan forstås ut fra bokas helhet. Ast innførte begrepet «den hermeneutiske sirkel» som hørte til forståelsesteori, som la vekt på at delene av en tekst eller bok bare kan forstås ut fra tekstens eller bokens helhet.

Friedrich Schleiermacher bidro til en mer utvikling av hermeneutikk til en mer generell forståelselære. Han oppfattet forståelse som et samspill mellom to ulike intensjoner fra fortolkerens side: en generell og allmenn, konsentrert om språket teksten var skrevet på, og en individualiserende, konsentrert om det spesielle ved en forfatter eller et verk. Hermeneutikk er evnen til å forbinde det grammatikalske språket med en forfatters bruk av ord og uttrykk og dermed forstå meningen med teksten. Her møtes hermeneutikk og historisme som begge setter søkelys på begrepet forståelse. Å forstå ifølge Droysen var å oppfatte noe som uttrykk for menneskelig virksomhet, knyttet til språket. En historiker må ta utgangspunkt i resultatet av en gitt aktivitet, f.eks. et kunstverk eller en bygning og føre det tilbake til sin opprinnelse. Og på denne måten nyttiggjøre seg den hermeneutiske sirkel – forståelsene er et forhold mellom helhet og deler. Man må prøve å innordne og forstå delene ut fra helheten som er den skapende enkeltperson.

Wilhelm Dilthey brakte den hermeneutiske tradisjonen fram i lyste mot slutten av 1800-tallet. Også han mente at metoden måtte fokusere på begrepet forståelse, og for han betydde forståelse å oppfatte de emnene man forsket i som uttrykk for menneskelig virksomhet (på lik linje med Droysen).

Gadamers bok som kom i 1960: *Wahrheit und Methode* er den nyere tids samlende verk om hermeneutisk tradisjon. Gadamers eksempler på det han mener er utgangspunkter for menneskelig forståelse har skapt og skaper fortsatt debatt. Hans standpunkt var at mennesker har forståelse som grunntrekk, og at vi forsøker å forstå historie, kultur og tradisjoner og hvordan disse preger oss (Krogh, Endresen, Iversen, & Evang Reiton, 2003). Vi har heller ikke, ifølge Gadamer, et fast utgangspunkt som man kan anse som begynnelsen for vår forståelse. Sentrale

begreper for Gadamer var fordommer (i positiv betydning) og førforståelse. Forståelse av tidligere perioder og kulturer er umulig uten fordommer, i den forstand at vi tar utgangspunkt i forståelsen vi har ut fra den tid vi selv lever i (Krogh, Endresen, Iversen, & Evang Reiton, 2003). Gadamer knytter altså forståelse tett til historisme. For Gadamer kan kritikk og korrigerende av egne fordommer muliggjøre en forbindelse mellom to perioder, og på den måte kan man forstå historiske hendelser, personer, kunst osv. Det er slik kritikk og korrigerende som skjer i den hermeneutiske sirkel, og sistnevnte har en annen utforming hos Gadamer enn i den tidligere hermeneutikk. Her er leseren selv en del av sirkelen, og leseren går gjennom en prosess hvor man kan bedømme egne fordommer og sjalte ut dem som hindrer forståelsen. Forholdet mellom to horisonter, dvs. leseren og det som presenteres, synliggjøres i sirkelen og kalles horisontsammensmelting (Krogh, Endresen, Iversen, & Evang Reiton, 2003). Gadamer fokuserer på at virkningshistorien vi befinner oss i overleveres til oss, påvirker oss og prenter inn forutforståelser i oss som hjelper oss å forstå trekk ved nåtidens og fortidens mennesker (Alm, 2023). Gadamer sier at summen av alle forutforståelser eller horisonter er noe man ikke har oversikt over. Som nevnt tidligere er hans poeng at forutforståelser er gitt av historien og tidsepoken som tolkeren lever i. Til sist vil jeg si at jeg i dette metodekapitlet (i tråd med Gadamer's tanker om forutforståelse) har valgt å beskrive faglige bidrag jeg kommer til å bruke i min analyse av hoved- og underproblemstillingene, og slike jeg ikke kommer til å bruke. Kurset Ledelse, makt og mening har gitt meg verktøy innen akademisk virkningshistorie som kommer til å prege drøftningen min, hvilket skal fokusere på maktbegrepet. I drøftningen støtter jeg meg til elementer av hermeneutikk (humanvitenskap), virkningshistorie, forutforståelse og Skjervheims essay «Deltaker og tilskuer» (Skjervheim, 1996) der målet er å gå i dialog med Nansen for å forstå han. Maskulin makt, kjønnspekt, vakker makt, «the selfish gene», flørting, kjønnspekt, kunnskapspekt og legitim makt er teorier jeg kommer til å bruke i drøftningen. Alle problemstillingene i min oppgave er formulert som korrigerbare forutforståelser som enten vil kunne bli bekreftet eller korrigert og eventuelt lede fram til en mer riktig forståelse av Nansen (Alm, 2023).

Kildekritikk

Innholdet i denne prosjektoppgaven baseres på mine egne, Fridtjof Nansens egne, eller andres tolkninger av hans person, hans egenskaper og handlinger. Biografien «Fridtjof Nansen – Mannen og verden» av Carl Emil Vogt ble utgitt i 2012. Vogt ble født i 1974 og er en norsk historiker som har fokusert mye på Nansen, spesielt hans internasjonale og humanitære arbeid. Biografien beskrives av anmeldere som «solid, nøktern og analyserende i sin omgang med fakta, troverdig og spennende». Biografien inneholder mange sitater fra Nansen selv, og på den måten kommer både Vogts og Nansens oppfatning av enkelte hendelser fram. Biografien er skrevet fra en aural synsvinkel, til dels er Vogt «allvitende» og beskriver Nansens tanker og betraktninger basert på brev, publikasjoner og notater som Nansen skrev. Siden Vogt har skrevet en avhandling om Nansen framstår han for meg som en troverdig kilde som siterer relevante kilder underveis.

Boka «Fridtjof Nansen og hans kvinner» av Karin Berg ble utgitt i 2004. Berg har vært bestyrer og konservator ved Skimuseet i Holmenkollen siden 1984. Hun er Kulturdepartementets representant i komiteen til bevaring av polarskuta FRAM. Berg skriver selv at hun har valgt kvinnene i Nansens liv som innfallsvinkel for boka. Hun fokuserer først og fremst på hans to hustruer, Eva Sars og Sigrun Sandberg.

Ved å inkludere en biografi som belyser Fridtjof Nansen som person og hans virke i tillegg til en bok som dreier seg om de viktigste kvinnene i hans liv, håper jeg at min forståelse av Nansen blir mer nyansert. Jeg forsøker å ha en kritisk holdning til forfattere og tekstenes innhold. Jeg mener det alltid er viktig å vurdere hvem som har skrevet det man leser (og ta i betraktning aspekter som kjønn, alder, kulturell bakgrunn, utdanning og motivasjonen vedkommende har hatt for å skrive), når en tekst ble skrevet og hvem teksten er rettet mot. Ut fra ens eget ståsted og bakgrunn kan det også være at man tolker teksten på en annen måte enn hva forfatterens budskap egentlig var.

I tillegg til disse kildene, benytter jeg meg av pensummateriale til «Ledelse, makt og mening», inkludert «Hva er makt» av Fredrik Engelstad, «Sensemaking in Organizations» av Karl E. Weick og «The Bases of Social Power» av John R.P. French og Bertram Raven.

I prosjektoppgaven benytter jeg den hermeneutiske sirkel, der min forforståelse er utgangspunkt for drøftningsdelen. Ved hjelp av teori belyser jeg de tre underproblemstillingene og drøfter dem før jeg kommer fram til en delkonklusjon.

Delkonklusjonene utgjør til sist grunnlaget for å komme fram til prosjektoppgavens konklusjon.

Min forforståelse av Nansen er at han var en meget kunnskapsrik, egenrådig og utålmodig mann som oppnådde mer enn de fleste gjennom sitt liv, på vidt forskjellige fronter. Han var en ledende skikkelse innen zoologisk forskning, en og deretter maritim forskning, han var en sportsentusiast og unik eventyrer/oppdager før han ble en betydningsfull politiker og diplomat med et stort internasjonalt nettverk. Han hadde også et stort nettverk av gifte og ugifte kvinner han innledet mer overfladiske eller tette forhold til, også etter at han selv hadde giftet seg. Alt dette gjør at jeg vil finne ut mer om Nansen og om eller hvordan han brukte sine personlige egenskaper og kunnskap for å oppnå makt.

Hovedproblemstilling:

Hva bygget opp under Fridtjof Nansens maktbaser før han ble polfarer?

Underproblemstillinger:

4. På hvilken måte kan «vakker og maskulin makt» ha hatt en betydning?
5. Hvilken rolle spilte hans forhold til kvinner?
6. Spilte personlighetstrekk og hans kunnskapsbase en vesentlig rolle for hans oppnåelse av makt?

Som nevnt i metodekapittelet sier Gadamer sier at summen av alle forutforståelser eller horisonter er noe man ikke har oversikt over. Poenget er at forutforståelser er gitt av virkningshistorien. Ved hjelp av mine forutforståelser som er gitt meg i forbindelse med kurset Ledelse, makt og mening, og allmenndannelse, skal jeg forsøke å kaste lys over hva som bidro til unge Nansens maktbaser før han ble polfarer. Maktbasene jeg refererer til er de fem basene French og Raven beskriver i sin artikkel om sosial makt (French & Raven, 1959), nemlig legitim makt, belønningsmakt, tvangsmakt, ekspertmakt og referentmakt. Drøftingen kommer til å basere seg på teorier om maskulin og vakker makt, kjønnsmakt, kunnskaps- og legitim makt og jeg forsøker å underbygge min argumentasjon underveis basert på sitater fra Nansen og hans familiemedlemmer, kvinnelige bekjentskaper, kolleger, venner og bekjente.

Underproblemstilling 1: På hvilken måte kan «vakker og maskulin makt» ha hatt en betydning?

Teori underproblemstilling 1

Makt

Det fins mange teorier om makt. Max Webers oppfatning av de som tolker og handler kan hjelpe med å forklare begrepet på et nokså generelt grunnlag: Makt er «ett eller flere menneskers sjanse til å sette gjennom sin vilje i det sosiale samkvem, og det selv om andre deltakere i det kollektive liv skulle gjøre motstand» (Weber, 1971). Foucault sier «Maktutøvelse er en måte som visse handlinger påvirker andre handlinger på» (Dreyfus & Rabinow, 1983). Felles for ovenfornevnte er at makt knyttes til relasjonen mellom individer eller ulike aktører.

I 1959 kom artikkelen «The bases of Social Power» og den forklarer begrepet sosial makt ved å se på innflytelse og psykologisk endring (French & Raven, 1959). De definerer begrepet slik: «..we shall define power in terms of influence, and influence in terms of psychological change, we begin with a discussion of change. We want to define change at a level of generality which includes changes in behavior, opinions, attitude, goals, needs, values, and all other aspects of the person's psychological field. De bruker fem maktbaser som interagerer i et dyadisk samspill avhengig av situasjonen og de involvertes forståelse av situasjonen:

Posisjonsmakt

Belønningsmakt: Den eller de det utøves makt over opplever at maktutøver kan belønne med positive verdier eller redusere verdier som oppfattes som negative av den underordnede.

Tvangsmakt: Den underordnede føler at maktutøver kan iverksette sanksjoner i form av straff dersom underordnede ikke innretter seg etter maktutøvers vilje.

Legitim makt: Maktutøvers autoritet gir mulighet til å skape og endre underordnedes atferd ved å appellere til verdier og holdninger.

Personlig makt

Referentmakt: Den underordnede ser opp til maktutøver og ønsker å identifisere seg med han/ henne.

Ekspertmakt: Underordnes respekt eller anerkjennelse av maktutøvers kunnskaps- eller kompetansenivå.

Denne maktklassifiseringen har fortsatt stor innflytelse på makt- og ledelsesforskningen (Yukl, 2019).

Maskulin makt

Hegemoni organiseres og forvaltes av grupper og organisasjoner som kirke, skoler og ideelle organisasjoner (Gramsci, 1973). og satt på spissen er det et middel som brukes for å befestige sin makt i forhold til en annen (Engelstad, 2005a).

Maskuline trekk som et samfunn verdsetter både kulturelt og institusjonelt kan kalles hegemonisk maskulinitet (Connell, 1995), som belyser normer og strukturer som legitimerer menns dominans over kvinner og hvordan visse menn bedre kan oppfylle kriteriene for maskulinitetsideal, og dermed gir flere privilegier (Jessen, 2023). I boken *En mans bok* skriver Ekman at begrepet mannlighet er et vidt begrep. I ei synonymordbok finner man under begrepet mannlighet motsetninger til det kvinnelige. Helt enkelt er en mann det en kvinne ikke er. Karaktertrekk som ofte brukes om menn er modig, kraftig og hard. Kvinnelige karaktertrekk som ofte nevnes er øm, moderlig og omtenksum (Ekman, 1995). Maskulinitet kan man se på som en sosial og kulturell konstruksjon, og sosiale forventninger setter grenser for hvilke følelser menn og kvinner kan vise.

Norges grunnlov fra 1814 skapte en form for styre som peket i retning av at landet skulle styres av en sterk monark, men monarken skulle være en upartisk tjener for folket. Det nye Norge ble skapt rundt begrepene hentet fra den franske revolusjon – frihet, likhet og brorskap, og dette var begreper som i all hovedsak angikk mannen. I tiårene som fulgte priset norsk elite manndommen som rå og røff av karakter med samtidig mangel på kultivering. Norske menn stod naturen og det røffe miljøet nært, omringet av fjell og fjorder (Towns, 2014).

Stortingsrepresentant Jakob Neumanns reaksjon på en viktig tale gitt av Norges stortingspresident i 1814 er i så måte illustrerende: «*Saa charakteristisk norsk ... ikke en eneste Compliment og ikke eneste intetsigende galanterie var i denne Tale at finde*» (Sjögren, 2007). Utover på 1800-tallet skilte maskulinitetsidealer blant den norske eliten (som var mannsdominert) til dels lag med idealer man kunne finne andre steder. Galanteri, kultivering og finesse ble verdsatt i Sverige, Frankrike og Storbritannia. Disse ble avvist i Norge som feminine trekk (Towns, 2014). Ideer om maskulinitet ble etter hvert påvirket av den europeiske

imperialismen. Kolonial maskulinitet innebar bl.a. at krig og jakt medførte høyere utviklede former for maskulinitet enn man kunne forvente av jordbrukssamfunn, og det virker sannsynlig at denne typen koloniale ideer ga gjenlyd i de norske begrepene om naturlige menn i fjellene (Towns, 2014).

Vakker makt

«Skjønnhet belønnes privat og profesjonelt – hele livet» er overskriften på en artikkel som tar for seg temaet «vakker makt» (Paszkievicz, 2017). Mennesket har en tendens til å sidestille det vakre med det gode. Den italienske filosofen Francesca Minerva er spesialist på medisinsk etikk, bioetikk og diskriminering basert på utseende. Minerva mener at man gir vakre mennesker mer oppmerksomhet og flere fordeler fordi vi ønsker å ligge med dem og få et sunt og vakkert avkom. Gjennom den menneskelige historien, på tvers av kulturer, er det visse karakteristikk som går igjen som attraktive. Det dreier seg om proporsjoner, forholdstall mellom midje og hofter på kvinner, og midje og skuldre på menn. Menn skal helst være høye for å anses som attraktive (Paszkievicz, 2017). Dette er i tråd med professor Dag O. Hessems syn. Han sier at skjønnhet er et signal om sunnhet og dermed fruktbarhet, og at det først og fremst er proporsjonene som slår inn når man vurderer om noen er attraktive (Paszkievicz, 2017). Fredrik Engelstad skriver at vakkert utseende og skjønnhet forsterker en maktposisjon ved å gi den legitimitet, og at den som har en vakker fremtreden får i en forstand mer rett til å utøve makt enn andre (Engelstad, 2005b). Man har også funnet at de som bedømmer skjønnhet («øyet som ser») vurderer nokså likt, også på tvers av aldersgrupper, kulturell bakgrunn og etnisitet (Langlois et al., 2000). Undersøkelser har vist at pene barn blir behandlet mer fordelaktig enn mindre pene barn, til og med av de som kjenner dem. En undersøkelse av Hildebrandt og Fitzgerald (1983) viste at pene barn blir sett på som mer kompetente, intelligente og lettere å like enn mindre pene barn og dermed behandles pene barn mer positivt (Hildebrandt & Fitzgerald, 1983). Langlois sin meta-analyse (2000) fant at omtrent 75% av pene barn mot 25% av mindre pene barn ble bedømt over gjennomsnittet med tanke på bedømmeres vurdering av sosial og akademisk kompetanse, og tilpasningsevne. Pent utseende hadde også positiv innflytelse på kreditering av kompetanse. Det samme gjaldt pent utseende og større grad av oppmerksomhet og omsorg. Ifølge denne studien oppfører pene barn seg bedre og besitter flere positive egenskaper enn mindre pene barn. Pene barn er mer

populær, bedre tilpasset, viser større grad av intelligens og presterer bedre (Langlois et al., 2000).

I voksen alder blir attraktive individer bedømt mer positivt, spesielt i forhold til yrkes- og sosial kompetanse. De får mer oppmerksomhet og belønning. Sammenlignet med mindre attraktive personer, har attraktive voksne større suksess i arbeidslivet, er mer populær, har bedre fysisk helse og har større seksuell erfaring. Til en viss grad er pene voksne også mer ekstroverte, har høyere selvtillit, noe bedre mental helse, litt høyere intelligens og noe bedre sosiale evner. Flere tiår med forskning indikerer at attraktive jobbsøkere generelt sett foretrekkes foran mindre attraktive kandidater (Lee et al., 2015), og at de oppfattes som gladere, at de har større suksessrate og at de er sosiale (K. K. Dion et al., 1990; Eagly et al., 1991; Hatfield & Sprecher, 1985; Watkins & Johnston, 2000). En meta-analyse av Hosoda et al. (2003) undersøkte diskriminering av jobbsøkere basert på attraktivitet. De fant at uavhengig av kjønn, stillingsinnhold, tilgang til relevant informasjon om jobbsøkere og arbeidserfaring hos beslutningstakerne; fysisk attraktivitet er en ressurs (Hosoda et al., 2003), og skjønnhet forsterker en maktposisjon ved å gi den legitimitet, og gir mer rett til å utøve makt enn andre (Engelstad, 2005b).

Selv om mye av litteraturen støtter teorien om at attraktivitet er en ressurs for mennesker både privat og yrkesmessig, fins det resultater som peker i motsatt retning i gitte situasjoner (Frevert & Walker, 2014), gjennom ulike faser av livet (Fisher & Ma, 2014). Ifølge en studie av Fisher og Ma (2014) vil pene barn i nød som trenger hjelp oppleve at de ikke vekker samme grad av empati som mindre pene barn, og dermed ikke kan regne med å få like god hjelp (så lenge graden av nød ikke er stor) (Fisher & Ma, 2014).

Det fins undersøkelser som også understøtter teorier om at skjønnhet ikke utelukkende medfører fordeler i voksen alder. Dersom en jobbsøker skal intervjues av noen som er av samme kjønn kan det føre til at vedkommende ikke får jobben hvis den som intervjuer oppfatter søkeren som penere enn seg selv. Sett fra et evolusjonært konkurranseperspektiv kan man forklare dette med at attraktive mennesker utgjør en trussel for beslutningstakeres tilgang til sex (Agthe et al., 2010). En studie har vist at det kan være ufordelaktig å være vakker i en topplederstilling, en annen at vakre mennesker risikerer at helsepersonell tar deres

gode helse for gitt og dermed yter dårligere helsehjelp. Det kan også være vanskelig for vakre mennesker å interagere med andre fordi de utstråler en type makt som gjør at andre ser på dem som uoppnåelig, og følgelig føler seg underlegne (Frevort & Walker, 2014). Ei forskergruppe har sett på sannsynligheten for å bli skilt opp mot det å være attraktiv. I første studie fant de at slike som ble ansett som mer attraktiv på videregående skole forble gift i kortere perioder og at det var større sannsynlighet for at de ble skilt. Disse resultatene ble replisert etter at studiet ble gjentatt med kjendiser (Ma-Kellams et al., 2017).

Basert på disse teoriene om maskulin og vakker makt, inkludert makt i estetikk og «attraktivitetens avmakt» vil jeg drøfte hvilke fordeler og ulemper Nansen kan ha hatt med tanke på etableringen av sine maktbaser.

Drøfting underproblemstilling 1

Hvilke fordeler eller fortrinn kan Nansen ha hatt?

Ut fra teoriene om maskulin og vakker makt kan man forklare at høyreiste, pene og sterke Nansen sannsynligvis hadde fortrinn helt fra han ble født (Chelnokova et al., 2014; Gunnell & Ceci, 2010; Kringelbach et al., 2016; Paszkiewicz, 2017).

Han var et pent barn siden han hadde symmetrisk ansikt (Paszkiewicz, 2017) og blå øyne (Gründl et al., 2012), og det kan være grunn til å anta at han av den grunn fikk oppmerksomhet og bekreftelse fra de voksne (Harrell, 2005), herunder mye omsorg fra foreldrene og tett oppfølging av lærere gjennom skoleårene (Hamermesh, 2011; Hamermesh et al., 2019; Langlois et al., 2000).

Unge Nansen var en attraktiv mann som holdt seg i form ved å gå på ski, jakt og lange fotturer. Han nøt å være i ett med naturen og teste egne grenser. For å gjennomføre sine lange og krevende turer var det en forutsetning å være i god form. Han var høyreist, atletisk og hadde et sterkt, blått blikk som fanget spesielt kvinners oppmerksomhet (Berg, 2004a; Vatne, 2003). Fridtjof Nansens *fysikk* var så absolutt i tråd med datidens idealer for maskulinitet, nemlig at menn skulle være rå og røff av karakter. Her er professor W.C. Brøggers beskrivelse av den 26-årige Nansen som ville diskutere planene for Grønlandsferden: «*Høi og rank, bredskuldret og kraftig, ungdommelig slank og spænstig... Haaret strøget tilbake fra den svære pande og litt lurvet. ... Ubeskrivelig tryg og tillidsvekkende stodhan*

der med det gode smilet i det grovskaarne kraftige ansigt. En magnetisk personlighet» (Berg, 2004a). Jeg tenker utsagnet synliggjør at folk som ble kjent med Nansen ønsket å identifisere seg med han, og at dette bygget opp under Nansens referentmakt (French & Raven, 1959). Figur 1 viser unge Nansen iført Dr. Jaegers sanitære ullklær eller «Nansendressen» (Thyvold, 2011f).

Figur 1: Nansen alene (til venstre) og sammen med Marie og Wilhelm Holdt (til høyre) iført Dr. Jægers sanitære ullklær som også fikk kallenavnet «Nansendressen».

Som student fikk han tilbud om å være med som assistent på selfangstskuta Viking for å undersøke dyrelivet i Nordishavet, og i den forbindelse ble hans maskulinitet satt på prøve, bl.a. i forbindelse med isbjørnjakt (Vogt, 2012d). Da Viking returnerte ble Nansen bedt av konservator Robert Collett om å søke på stillingen som konservator ved Bergens museums zoologiske avdeling. Så snart han søkte fikk han stillingen, de tre andre søkerne var nemlig enda mindre kvalifiserte enn student Nansen (Vogt, 2012d). Maskulin makt kombinert med intellekt (student i zoologi, forberedende latin og medisin) kan ha vært medvirkende faktorer til at Nansen ble «headhunted» (Hamermesh, 2011). I 1885 fikk Nansen trykket sin første avhandling og kunne for alvor utvide sitt nettverk

av internasjonale, vitenskapelige kontakter. Hans utseende og utstråling gjorde helt klart inntrykk. Den skotske naturforskeren D'Arcy Thompson beskrev Nansen «*I have not forgotten what Nansen looked like; he was like a Norseman of the Sagas, with a Viking's yellow hair, and with strength to wield the hammer of Thor*» (College Echoes, 1926), igjen et utsagn som jeg tolker dithen at Nansens fysikk og utseende bygde opp under hans referentmakt (French & Raven, 1959). Et av hans bekjenskaper i forbindelse med hans utenlandsopphold i Napoli, Marion Sharp, beskrev han som «*viking*» og «*lyshårede barbar*» (Huntford, 2001).

Nansen bestemte seg for å forfølge drømmen om å krysse Grønland på ski. Det var en drøm som hadde tatt form etter at han så «*det stolte Alpeland*» på dekket av Viking i 1882. Dette var en ekspedisjon som kom til å kreve betydelige midler. Han reiste for å møte sin store inspirasjonskilde og autoriteten innen polarforskning, baron Nordenskiöld (Vogt, 2012c). Via den norske geologen Brøgger ved Stockholms Högskola håpet Nansen at hans kulle få kontakt med Nordenskiöld. Brøgger beskrev Nansen som «*høy og rank, bredskuldret og kraftig, ungdommelig, slank og spenstig*». Nansen rakte Brøgger hånden med et eiendommelig varmende smil og presenterte seg. Brøgger hadde tenkt at planen om å gå på ski over Grønland var «*en splitter pinegal idé*». Nå trodde han Nansen kom til å gjøre det. Nansens vinnende vesen hadde overbevist ham. For to timer siden hadde Brøgger ikke engang kjent navnet hans, nå følge han det som om han alltid hadde kjent han og at han ville være «*stolt og lykkelig over at være hans ven for hele livet*». Anatomen Gustaf Retzius tok Nansen for å være akrobat eller linedanser (Vogt, 2012c). Førsteintrykket Nansen etterlot hos Brøgger endret helt klart hans forutinntatthet om at det å krysse Grønland på ski ikke var mulig. Nansens fysiske forutsetninger, attraktivitet og karismatiske utstråling virket å være nok til å ha endret Brøggers mening om ekspedisjonens sjanser for å lykkes (K. Dion et al., 1972). Her synes jeg utsagnene fra Brøgger og hans meningsendringer i forhold til om Nansen kunne klare ekspedisjonen over Grønland, er klare indikasjoner på at Nansen gjennom sin fremtoning klarte å bygge både referent- og legitim makt.

Kan Nansens fysiske fremtoning ha vært en ulempe?

Teoriene om at skjønnhet er utelukkende fordelaktig er ikke nødvendigvis sanne for alle tenkelige situasjoner, og det kan være at Nansen opplevde å være overlatt

til seg selv av og til, basert på hans utseende. Dette kan igjen ha ført til at han ble nødt til å klare seg på egen hånd og løse utfordringer som andre barn fikk hjelp til. Ifølge Thyvold var Nansen en elev som uanstrengt og uten hjelp tok til seg kunnskap i ethvert fag (Thyvold, 2011b). Sett i lys av Nansens videre liv og alt han klarte å utrette, kan det gi mening at han måtte være selvstendig og stole på seg selv fra tidlig alder av.

Senere i livet kom tiden for utdanning og yrkesliv. Nansen opplevde ikke bare medvind gjennom karrieren. Da han kom tilbake til Norge etter å ha møtt Nordenskiöld sendte han en søknad til det akademiske kollegium ved det kongelige Frederiks Universitet. Han ba om 5000 kr til ekspedisjonen over Grønland. Han spilte på nasjonale følelser og det faktum at Norge kunne bidra til å undersøke et av de siste *Terrae Incognitae* (ukjente landområder) som fantes. Kollegiet sendte søknaden til regjeringen som ga blankt avslag. Det ble harselert med planene hans etter at de ble offentliggjort, f.eks. ble det avertert i et vittighetsblad i Bergen: «*Opvisning. I juni maaned førstkommende giver konservator Nansen en opvisning i skiløb med længdehop paa den indre Grønlands-is. Faste siddepladse i sprækkerne. Returbillet spares*» (Vogt, 2012c). Det er uvisst hvor mye Nansens utseende hadde å si for regjeringens avslag på søknaden, sannsynligvis spilte dette en mindre rolle.

Nansen var kjent for sitt verdensomspennende nettverk med kvinner der noen forhold var fundert på dyp kjærlighet mens andre var vennskap (Berg, 2004c). Han hadde en erobrertrang og et jaktinstinkt rettet mot kvinners oppmerksomhet og kjærlighet. Tilbake fra hans mange erobringer fikk han bekreftelsen på hans storhet som mann. I sin dagbok skrev han: «*Kampen mod en høide er dog livets lykke, og når den er nådd er det lykken at øine nye høider bakom*». Det virket som et antiklimaks når målet var nådd, enten det var en fjelltopp eller en feminin naturskjønnhet. Derfor hadde han gjerne flere utfordringer av forskjellige slag samtidig. Videre sa Nansen «*Jeg forstod aldri kvinderne, eller rettere, di forstod aldri mig. Ligefuldt spøkte de altid i mit sind*». Med dette vil han kanskje si at han hadde en viss reservasjon og ansvarsfraskrivelse med tanke på sine mange forhold. Han hadde et komplekst og splittet forhold til dette med kvinner. Hans ytre, maskuline og sterke fasade sto i kontrast til hans følsomme og sårbare indre. Hans drag på damer hadde nok negative konsekvenser for ekteskapet både med Eva Sars og Sigrun Munthe, siden han kontinuerlig hadde affærer med andre

kvinner. Som nevnt i biografien stilte Eva Sars han et ultimatum i et av sine brev der hun sier at han måtte velge mellom henne og Klenodiet, og at hans svar på spørsmålet ville bli avgjørende for deres felles framtid. De forble et ektepar fram til hennes død, og dette kan ha en sammenheng med at han i lange perioder var på reise og hans utenomekteskapelige forhold dermed kunne holdes skjult. Det er også viktig å huske på at skilsmisser på denne tiden var sjeldne fordi kvinner i større grad var avhengige av ektemannen sin inntekt, og de fryktet det sosiale stigmaet knyttet til det å være en skilt kvinne. Andre faktorer som sannsynligvis også spilte inn på den lave skilsmisseraten var manglende kulturell erfaring med skilsmisser og kvinners mistillit til det juridiske apparatet (Johansen, 2017).

Delkonklusjon underproblemstilling 1

Ut fra vitnesbyrd gitt fra Nansens kolleger, venninner og elskerinner hersker det liten tvil om at han var en mann som gjorde visuelt inntrykk. Han hadde en sterk, maskulin framtoning som inngav respekt og hos mange også et ønske om å bli bedre kjent med han. I kombinasjon med hans utseende hadde han en sterk personlig autoritet og utstråling som få (Thyvold, 2011c). Dette var han ifølge flere klar over allerede fra ung alder (Thyvold, 2011b), og han elsket å være dyrket og forgudet (Berg, 2004a). Unge Nansens sterke fysikk og attraktivitet hjalp han i den forstand at han ble lagt merke til, han innga et førsteinntrykk av at man kunne stole på han og at han var en man burde spille på lag med. Som nevnt tidligere var hans utseende i tråd med datidens mannsideal, nemlig en røff og rå framtoning.

Nansen hadde en drøm som begynte å ta form allerede da han var med selfangstskuta Viking og fikk se Grønland i det fjerne. Da han flyttet hjemmefra og bodde hos Marie og Vilhelm Holdt i Bergen spant han videre på drømmen og bestemte seg etter hvert for å gjennomføre ekspedisjonen. For å kunne gjennomføre et så ekstremt prosjekt var det helt nødvendig å være fysisk sterk og utholdende. Nansens kropp var usedvanlig tilpasningsdyktig og mestret ekstrem kulde og sult i polare strøk (Berg, 2004a). Det ble ikke regjeringen, men den danske forretningsmannen Augustin Gamél som valgte å satse på Nansen.

Selv om det er litteratur som peker i motsatt retning av det man kan kalle vakker og maskulin makt, er det nærliggende å tro at Nansens utseende og fysikk har hatt nokså stor betydning for hans maktbaser referent- og legitim makt i hans unge år

både privat og profesjonelt. Det er lite i biografiene jeg har lest om han og informasjon jeg har funnet ellers, som tyder på at Nansen har hatt ulemper på grunn av sin fysiske fremtoning. Min forforståelse av Nansen har endret seg i den forstand at jeg ikke var klar over hvor stor betydning hans utseende og utstråling faktisk hadde hatt. Etter å ha lest såpass inngående om Nansen mener jeg det er høyst sannsynlig at han brukte sitt utseende bevisst for å påvirke omgivelsene og på den måten opparbeidet seg legitim- og referentmakt.

Underproblemstilling 2: Hvilken rolle spilte hans forhold til kvinner?

Teori underproblemstilling 2

Flørting

Som nevnt i biografien om Nansen fikk faren høre at hans høye og slanke sønn, som var på sommerferie på landstedene til deres velstående venner, bedrev flørting. Faren skrev til sønnen: «*Jeg finder det uværdigt for et ungt Mændeske at lade sig bruge som Legetøi af Damerne fordi de mangler andet Legetøi*» (Huntford, 2001). Flørting kan ha psykososiale fordeler som følelsen av å være sterk, sosialt integrert og fysisk attraktiv. Dette igjen kan forebygge stress og derav potensielle negative konsekvenser (Sheppard et al., 2020). Når man flørter med andre og får positive respons eller den andre part flørter med en selv, kan man føle den andre parts begjær og det gjør at man føler seg verdsatt (Hall & Xing, 2015). Nansens flørting kan også ses på som en øvelse i kommunikasjonsferdigheter der han fikk trening i hvordan man inviterer til en stimulerende samtale og hvordan man får den andre part til å le. Han fikk også trening i et aspekt ved samtaler som er minst like viktig som det å fortelle eller snakke selv, nemlig å bli en god lytter (Lachica et al., 2021). Til syvende og sist vil flørting kunne ha gitt Nansen økt selvtillit (Hall & Xing, 2015).

«The Selfish Gene»

Som en overgang fra vakker makt til kjønns makt vil jeg trekke fram en studie fra 2014 som sier at skjønnhet er et tegn på god helse og fysisk form, og omsorg for pene barn versus mindre pene barn gir større genetisk gevinst for foreldrene (Fisher & Ma, 2014). Richard Dawkins beskriver i sin bok «The Selfish gene» at

vi er overlevelsesmaskiner for våre gener (Dawkins, 2016) og ifølge Matt Ridley er alle levende organismer (uten unntak) designert til handlingsmønstre som øker sjansen for at våre gener eller kopier av genene overlever og replikerer (Ridley, 1997). Charles Darwin beskrev to former for seleksjon i artenes evolusjonshistorie: Naturlig utvalg, der forskjeller i reproduksjon skyldes evnen til å overleve og skaffe ressurser, og seksuell seleksjon, som handler om å bli valgt til partner eller vinne kampen om tilgang til sex (Ottesen Kennair, 2015). Ifølge teori om seksuell seleksjon har menn og kvinner hatt kort-varige og langvarige seksualpartnere under gitte forhold der reproduksjonsfordeler har veid tyngre enn hva det har krevd av energi, innsats og så videre. De har egne adaptive problemer som må løses når kort-varige forhold inngås. På grunn av en fundamental asymmetri mellom kjønnene med tanke på investering i oppfostring av avkom, har menn investert mer i *kortvarige* partnere enn kvinner. Menn har historisk sett vært begrenset i deres reproduktive suksess primært av nummeret fertile kvinner de kan inseminere. Denne begrensningen kan inndeles i fire problemer som menn som hadde en strategi om kortvarige forhold måtte løse; a) partner antall, b) hvilke kvinner er seksuelt tilgjengelige, c) identifisering av fertile kvinner og d) å minimere forpliktelser og investeringer. Kvinner har historisk sett vært begrenset i deres reproduktive suksess primært av kvantitet og kvalitet på eksterne ressurser de kan sikre seg og barna og kanskje sekundært av kvaliteten på mulige seksualpartners gener. Disse psykologiske mekanismene med deres adferdsmessige manifestasjoner, kombinert med gjeldende tidsepoke, utgjør seksualstrategier som har utviklet seg for menn og kvinner. Strategiene defineres som løsninger på tilpasningsproblemer der den/ de involverte parter gjør ubevisste valg (Buss & Schmitt, 1993). Ifølge teorien velger kvinner menn som er sterk og gjerne med de største ornamentene, vakreste farger og form (UiO, 2022). Overlegen fysikk, et pent ansikt og en pen kropp kan assosieres med god helse og gir dermed seleksjonsfordeler (Grammer et al., 2003). En studie fra 2000 sier at høye menn har større reproduktiv suksess enn kortere menn (Pawlowski et al., 2000), en egenskap som i utgangspunktet krever mer av individet f.eks. med tanke på energiforbruk, og derfor ifølge Darwin ikke kan forklares ut fra naturlig seleksjon men bare fra seksuell seleksjon. Når en art foretrekker en spesiell egenskap ift. partnervalg, har denne egenskapen en tendens til å vokse, utvikle seg og bli mer kompleks og dermed få høyere kvalitet over tid til tross for at dette krever mer av individet (Miller, 2000). Undersøkelser tyder på at også mektige kvinner har

høyere libido enn andre kvinner (Greco, 2014). Dermed kan det være makt per se, uavhengig av kjønn, som fungerer som en driver av sexlyst; «suksess er sexy». Publikasjoner viser til at attraktive kvinner vil «ha alt» i en mann; gode gener som kan manifestere seg i et symmetrisk og maskulint ansikt (Scheib et al., 1999), økonomisk sikkerhet, farsemne og følelsesmessige forpliktelser (Buss & Shackelford, 2008), og de vil ha muskuløse menn for korttids-sex (Frederick & Haselton, 2007). Felles for ovenfornevnte og teorier fremstilt av Freud og Jung, Winch, Cattell og Nesselroade, Thiessen og Gregg, Rushton og flere, er at sex er strategisk og at vi treffer bevisste eller ubevisste valg for å maksimere ønsket utfall, hvilket er å føre egne gener videre (Buss & Schmitt, 1993).

Kjønnspekt i relasjoner

Makt i relasjoner er ikke bundet av roller og formelle institusjoner som på mange andre arenaer. Derfor blir denne formen for makt mer uoversiktlig og uberegnelig (Engelstad, 2005b). I samhandling med andre deler vi av oss selv og forventer at den andre part skal gjøre det samme. Dette betyr at den andre part kan få makt over en og omvendt. Jo viktigere et forhold er for oss, jo mer setter vi på spill og desto mer sårbare blir vi. Deler man hemmeligheter eller kunnskap som er viktig for forholdet kommer den ene part i maktposisjon.

En av de viktigste ressursene som gir opphav til makt i familier er kontrollen over finansene og kildene til forsørgelse (Engelstad, 2005b). Fra midten av 1800-tallet fikk kvinner en lang rekke nye sivile og politiske rettigheter. Dette hang sammen med industrialiseringen og en mer liberal økonomi (Lønnå, 2023a). Nansens ungdom og tidlig voksenalder var altså i en tid der mye endret seg med tanke på kvinners rettigheter. Kvinner tok større del i næringslivet og bedrev handel og håndverk. De ble lavt lønnet, men dermed var de attraktiv som arbeidskraft i fabrikkene og som hushjelp i byene. Med tiden fikk de også tilgang til yrker som krevde utdanning. I 1860 fikk enslige kvinner over 25 år rett til å drive håndverk. I 1866 kunne alle enker, skilte og ugifte kvinner over 21 år få nærings- eller handelsbrev, som åpnet for å drive håndverk på lik linje med menn. Lovene ble forandret skritt for skritt. Reformen ble innført av regjeringen, departementene og Stortinget, fra slutten av 1860-årene også etter initiativ fra enkeltkvinner. Før 1863 var det bare enker som var myndige etter loven. I 1863 ble ugifte kvinner myndige når de fylte 25 år, og i 1869 ble myndighetsalderen for ugifte kvinner satt til 21 år. Lovgivningen var strengere for gifte kvinner, ektemannen hadde full

myndighet i familien og råde over eiendom og konas eventuelle inntekt. Først i 1894 fikk også gifte kvinner rett til å drive handel og håndverk (Lønnå, 2023a). I 1880-årene ble de første interesseorganisasjonene for kvinner stiftet. Disse reiste krav om rettigheter og engasjerte seg kollektivt for å bedre kvinnes stilling i samfunnet. Kilden til kvinnebevegelsen fremste krav var rett til lønnet arbeid for å dempe avhengigheten av menn. Trygdesystemet ble en kilde til livets opphold og til friheten til å kunne bryte ut av skadelige forhold (K. Moxnes, 1981). I 1900 ble en av tre butikker i Norge eid og drevet av kvinner.

Kontroll over seksualitet kan ses på som et middel i maktkamper. Den som mister interessen i et forhold står i et maktforhold overfor partneren, forutsatt at partneren er like interessert. Å elske setter oss i en svak posisjon, å være likegyldig i en sterk posisjon.

Det har også vært/ er slik at kvinner tiltrekkes av menn med høy status (Wathne, 2018). Kvinner identifiserer hvilke menn som er sterkest og mektigst, og tiltrekkes av dem. Menns makt er et erotikum for mange kvinner, de kan sogar bli forelsket i mindre pene menn bare fordi at de er mektige. Damer fikk/ får selv innflytelse gjennom forhold med mektige menn (P. Moxnes, 2018). På 60-tallet forutså samfunnsøkonomen Kari Skrede en utvikling som i dag er tilfelle. Hennes hypotese var at hvis kvinner ble mer økonomisk selvstendige, ville de mest ressurssvake mennene bli valgt bort. De siste tiårene er det flest barnløse menn med lav inntekt og kort utdanning, og evolusjonært sett taper flere og flere menn (Sørensen, 2012). Menn med barn og god økonomi er mer attraktive enn noensinne. Menn som får flere kull med barn, er gjennomsnittlig bedre utdannet og har høyere inntekt enn andre menn.

Den nederlandske sosiobiologen Johan van der Dennen sier at menn med makt «bare tar det de vil ha». Det kan være at affærer som sterke og mektige menn har er mer synlig siden det vil skrives mer om slike menn enn andre. Samtidig har mektige menn en overaktiv libido og de er villige til å gamble på at de kan komme unna med sine eskapader (Van der Dennen, 2011). Som Kissinger sa: «Power is the ultimate aphrodisiac». Generelt sett har mektige menn et sultent øye for kvinnelige skjønnheter. Flere studier, inkludert slike utført av psykolog Satoshi Kanazawa og Laura Betzig har funnet at menn med suksess har mer sex og flere seksualpartnere enn andre, og at de bruker makten de har for reproduktiv suksess. For å opprettholde følelsesmessige forhold er Wallers teorem interessant (Waller

& Willard, 1953), og det sier at den som har minst interesse i et forhold er den med mest makt. Å elske setter oss i en svak posisjon, å være likegyldig i en sterk posisjon (Engelstad, 2005b).

Seksuelt begjær og selvbeherskelse

Disse synspunktene med utgangspunkt i evolusjonsbiologi får andre fagmiljøer til å protestere. Professor i sosialmedisin Per Fuggeli mener dette er en enfoldig fortolkning av mennesket, at den reduserer oss til dyr – apekatter eller krokodiller - og at forelskelse reduseres til luktestoffer og sex (Tretvoll, 2011). Men, Hessem sier i et debattforum sammen med Gudmund Hernes at biologer er forsiktige med å trekke kunnskap fra studier på bananfluger og mus til menneske. Likevel har vi alle som utgangspunkt at alle mennesker har ei evolusjonær forhistorie, sa Hessen. Ifølge Erik Tunstad kan man lett bli svimmel når man leser Dawkins «The selfish gene» der organismene har en oppgave, hvilket er videretransport av gener. Dette er en måte å se verden på, og de som er kritiske til tenkemåten ser påstander om at egoismen er drivkraften i tilværelsen og at vi styres av våre gener (Tunstad, 2021). Hvis målet er å spre genene sine kan man oppnå dette gjennom samarbeid, og vi er ikke viljeløse. Alle har seksuelt begjær, men menneskene kan kontrollere seg selv. Egoistiske gener gjør ikke organismene til egoister. Det viktige er hvordan genene bruker individet for å hjelpe seg selv til overlevelse, og at så mange kopier av genene som mulig sendes videre gjennom nye generasjoner (Tunstad, 2021).

I drøftingen av underproblemstilling 2 kommer jeg til å sette søkelyset på teoriene rundt betydningen av flørting, «the selfish gene» formulert av Richard Dawkins, og kjønnsmakt i relasjoner.

Drøfting underproblemstilling 2

Flørting

Nansen var en mann som tidvis kunne være forelsket i forelskelsen, som nøt sitt eget speilbilde, og elsket å være dyrket og forgudet (Berg, 2004a). Hans fysiske ytre gjorde at han fanget andre menners oppmerksomhet, det er ingen tvil om det. Nansens flørting som jo ofte endte i seksuelle erobringer, kan også ha fungert som øvelser i kommunikasjonsferdigheter der han fikk trening i hvordan man inviterer til en stimulerende samtale og hvordan man får den andre part til å le.

Det sterkeste flørtevåpenet er ifølge Brandslet kunsten å sjarmere den andre part med humor, men å oppnå øyekontakt er også en viktig ferdighet (Brandslet, 2022). Flere beskriver Nansens blikk som spesielt og intenst, og jeg tror han brukte øyekontakt bevisst for å opprette kontakt med mennesker. Han hadde blå øyne som folk husket. Nansen fikk også trening i et aspekt ved samtaler som er minst like viktig som det å fortelle eller snakke selv, nemlig å bli en god lytter. Han hadde en sjelden utviklet egenskap til å få andre til å føle seg sett og hørt. Han lyttet både til det som ble sagt og andre signaler som kvinnene sendte. Da sakk han farten, stoppet opp og levde i nuet som få andre, før han igjen hastet videre (Berg, 2004a). Det å lytte ordentlig og å ta andres syn på ting med i betraktning ble viktig for Nansen da han skulle planlegge ferden over Grønland med erfarne polfarere som f.eks. Nordenskiöld og de håndplukkede medlemmene i teamet som skulle være med. Flørtingen og dermed evnen til å være en aktiv lytter bidro sannsynligvis også til at Nansen utviklet en god evne til å beholde sin innflytelse som leder i vanskelige situasjoner de skulle komme ut for på ferden over Grønland (Stranden, 2014). For de som var avhengige av Nansen som leder for å overleve den farefulle ferden over Grønland var det viktig at lederen evnet å høre på innspill og samarbeide. For Nansen som leder var det også viktig å lytte til de andre i teamet for å kunne etablere tillit, få innsyn i deres tanker og å kunne bruke kreative og verdifulle tanker og innspill og på den måten øke sjansen for en suksessfull ferd over ukjent territorium. Til syvende og sist vil flørtingen høyst sannsynlig også ha gitt Nansen økt selvtillit (Hall & Xing, 2015).

«The selfish gene»

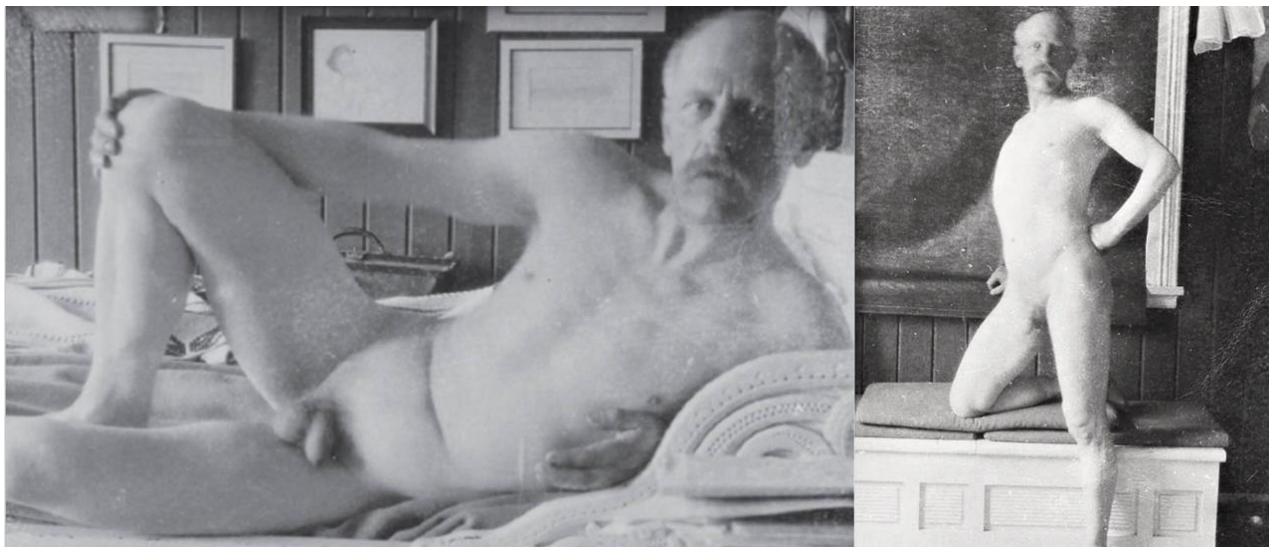
Ved inngangen til det 21. århundre spurte Aftenposten hvem folk mente hadde vært Norges mest betydningsfulle menneske i det 20. århundre. Det ble Fridtjof Nansen. I forbindelse med Aftenpostens ovenfornevnte undersøkelse var ordet «kvinnekjær» et av de mest brukte begrepene til å beskrive Nansen (Berg, 2004a). Legges seksuell seleksjon til grunn kan Nansens fysikk forklare hans kvinnetekke.

Menns seksualitet er mer spontan og visuelt orientert, og som sagt tidligere er det teorien om «the selfish gene» og menns evne til å inseminere flest mulig fertile kvinner som avgjør deres reproduktive suksess (Dawkins, 2016; Wathne, 2018). Nansen som mann var intet unntak fra regelen med tanke på deres grunnleggende inklinering mot kortsiktige seksuelle forbindelser (Wathne, 2018), og det tenker jeg gjenspeiles i hans livsløp med tanke på antall kvinnelige bekjensker og

forhold han faktisk hadde, selv om han var gift. For menn har makt en erotisk side («power is the ultimate aphrodisiac»), og jeg tror Nansens store appetitt på sex kan forklares med at han oppnådde mer og mer makt, egentlig over begge kjønn. Menn elsker glansen av en vakker kvinne, det er det ypperste statussymbolet (Sørensen, 2012) og dette gjaldt også for Nansen. Nansen fikk kvinner fra alle kontinenter til å føle seg som betydningsfulle skjønnheter (Berg, 2004a). Han utkonkurrerte sine mannlige konkurrenter bl.a. basert på sitt utseende og sin evne til å flørte. Nansen vant konkurransen hvis man ser på Kennairs utsagn om at : «I alle arter der hanner har større overkroppsstyrke, så har seier i fysisk kamp mot andre hanner gitt bedre tilgang på kvinner. Alle sportsgrener er krig forkledd som lek», og her var Nansen overlegen når det gjaldt skisporten (Finansavisen, 2012). Nansen hadde fra han var helt ung høy status på grunn av hans bakgrunn, og han begynte tidlig å studere et prestisjefylt studium, der han sogar ble ansatt ved Bergen museums zoologiske avdeling før han var ferdig med sine studier. Dette kombinert med et attraktivt utseende var en meget god kombinasjon med tanke på hans kvinnetekke og sex-appeal. For å beholde kvinnenens interesse kan det virke som om han handlet i tråd med Wallers teorem og «holdt dem på pinebenken». Dette synes jeg blir tydelig i Eva Sars brev til Nansen i 1897 der hun gir uttrykk for at han faktisk må velge mellom henne og Klenodiet Klenodiet (Berg, 2004b). Nansen er ikke veldig åpen med sin kone om hvor mye (eller lite) forholdet til Klenodiet faktisk betyr, og det resulterer i et avhengighetsforhold som går i favør av Nansen.

Selv om denne oppgaven fokuserer på Nansens maktbaser *før* han ble polfarer synes jeg **Figur 2** illustrerer at hans sexlyst forble stor gjennom hele livet. Innholdet i et av hans brev til Brenda Ueland synes jeg også bekrefter hans høye libido selv i moden alder: «*Og jeg tar deg i armene mine, kysser deg vilt, mine lår drar knærne dine fra hverandre, de kommer inn mellom dine lår, blir sødmefullt sammenholdt av dem, jeg trykker dem voldsomt, jeg glir inn i skjødets ditt, inn mellom disse deilige leppene, inn i det skjelvende kjærlighetskjødets, dypt, dypt inn i deg, jeg drukner i deg, smelter inn i deg som om vi blir til ett; det er som om våre hele liv, våre sjeler, våre tanker, våre drømmer, våre kropper er fullt ut konsentrert om våre kjærlighetsorgasmer, og alt annet forsvinner, er glemt, og du og jeg er ikke mer, vi er ett, i en annen verden*» (Utne, 2011). Nansen sendte seks

nakenbilder av seg selv til Brenda Ueland og ba henne om å sende nakenbilder av seg selv i retur (Utne, 2011).

Figur 2: Nakenbilder av Nansen mot slutten av 1920-årene (Orfeus Publishing)

Kjønnsmakt i relasjoner

I 1884 forlovet han seg med Emma Caspersen som han ble hodestups forelsket i. Hun brøt forlovelsen nokså raskt, og i denne perioden hadde han allerede begynt å brevveksle med flere kvinner, bl.a. med Johanne Sylow og Marion Sharp.

Flere av Nansens forhold var med gifte kvinner, både før og etter

Grønlandsekspedisjonen. Det er fristende å mistenke at disse forholdene kunne være nyttige i forhold til Nansens egeninteresser og karriere. Nansens kvinner kom ofte fra ressurssterke familier og hvis de var gift, var det gjerne med innflytelsesrike menn. Et eksempel på dette er prestefruen Marie Holdt i Bergen. Nansen beskriver i et brev til Brenda Ueland hvordan hun hjalp ham, en helt uerfaren mann, første gang de er sammen: *«Hun elsket meg virkelig tror jeg, men på samme tid hadde hun også en slags moderlig følelse for meg og syntes at jeg virkelig trengte henne og at hun gjorde en god ting ved å tilfredsstille min seksuelle lidenskap, og at avholdenhet ikke var bra for meg, hvilket det virkelig ikke var, og at hun beskyttet meg fra fristelser fra dårlige kvinner. Det gjorde hun absolutt, og jeg kan ikke takke henne nok for hennes virkelige godhet...»*

(Korsvold, 2011; Vogt, 2012e). Nansen fikk et tett forhold til både Marie og pastor Holdt. Pastoren åpnet øynene til Nansen for litteratur og kunst og han var et forbilde med tanke på sitt sosiale engasjement. Nansen besøkte syke og fattige sammen med pastoren, og Nansen beskrev han som en ualminnelig klarsynt og

dannet mann, med en nobel karakter (F. Nansen, personal communication, 1882; Vogt, 2012e).

Et annet eksempel er Augustin Gaméls kone Emma. Nansen fikk finansiell hjelp av Augustin Gamél til Grønlandsekspedisjonen, og i forbindelse med planleggingen til turen innledet Nansen et kjærlighetseventyr med Emma (Brox, 1993). Det var kanskje slik at Nansen gjennom Emma fikk verdifull informasjon om hennes ektemann som styrket hans forhold til Augustin Gamél, og på den måten «sikret finansieringen av skisportens internasjonale gjennombrudd (Berg, 2004b). Emma Gamél glemte ikke Nansen og ba han om å komme på besøk på nytt etter ferden til Grønland. Nansen kom etter at han hadde holdt foredrag om ferden i London i juni 1889 og de hadde et lite kjærlighetseventyr (Berg, 2004b). Et tredje eksempel er Klenodiet, som hadde studert sang og musikk i Tyskland og var en frigjort kvinne som utfordret grensene. Etter studiene jobbet hun som både journalist og oversetter. Klenodiet var gift med dr. philos. overlærer ved Christiania tekniske skole Carl Nicolaysen (Berg, 2004b), men det hindret altså ikke Nansen i å beholde kontakten med henne. Han innledet et forhold til henne før grønlandsferden og tok opp forholdet med henne igjen da Eva ble sengeliggende etter sønnen Kåres fødsel, i form av stevnemøter både på landet og i byen (Berg, 2004b).

Nansen som vitenskapsmann identifiserte seg med Darwins evolusjonslære, noe som ikke var forenelig med kirkens og Bibelens syn (Nymoén, 1973). Dette la Nansen fram i artikler som ble trykket i Bergensposten, det var artikler som argumenterte mot teolog og tidligere statsråd Nils Hertzberg sine synspunkter (Hertzberg, 1886). Nansen kommenterte bl.a. Hertzberg sitt syn på kvinner og at mannen er overhode. Dette mente Nansen var et typisk østerlandsk kvinnesyn (Vogt, 2012e), og det synes som om Nansen hadde et mer moderne kvinnesyn. Sett i lys av at Nansen voks opp på en tid der kvinners rettigheter ble flere og sterkere bl.a. med tanke på anledning til å bedrive næringsvirksomhet kan det være naturlig at holdninger overfor kvinner i samfunnet generelt begynte å endre seg. De første krav om stemmerett for kvinner ble reist i 1880-årene (Lønnå, 2023b) og Nansens syn på kvinner var kanskje preget av samtidens arbeiderkvinnens kamp i tillegg til hans syn på evolusjonslære, med det mener jeg at han kan ha sett på kvinner som uavhengige og dermed tilgjengelige seksual- og samtalepartnere, uavhengig av om de var gift eller ikke. Man kan også stille

spørsmålstegn ved om Nansen fant ressurssterke og ofte attraktive kvinner mer utfordrende, og at jakten i seg selv var motivasjonen hans. Han skrev selv i et av sine brev til Brenda Ueland at flørtingen hans skyldtes «the spirit of the explorer which long to explore new lands» (F. Nansen, personal communication, 1929). Han brevvekslet med mange av dem i lang tid, noe jeg mener tyder på at han hentet både fysisk og mental tilfredsstillelse fra sine forhold. Nansen var en mann med store ambisjoner, og hans planer medførte nok høyt stressnivå i lange perioder. Hans mange bekjentskaper og forhold til ressurssterke kvinner bidro nok til at han fikk utløp for fysiske behov, i tillegg til at han hadde flere han kunne dele sine bekymringer og frustrasjoner med. Dette var samtalepartnere som kunne utfordre han intellektuelt og kvinner han kunne dele sine innerste tanker med uten å risikere å bli misforstått. Et spørsmål man også kan stille er følgende: Siden flere av kvinnene var gift kan det ha vært «trygt» for Nansen å inngå kjærlighetsforhold med dem, siden de hadde mye å tape på å risikere skilsmisse ved at forholdet ble allment kjent? Til tross for at kvinnes rettigheter ble sterkere på denne tiden var det fortsatt problematisk å inngå skilsmisse, i tråd med teorien om kjønnsrett og den ene parts avhengighetsforhold til den andre.

Forholdet som nok betød mest for Nansen var det han hadde med Eva Nansen; «Livet begynte med Eva». Dette sa han alltid om sin ektefelle. De elsket hverandre, og selv om de var forskjellige med tanke på sine særpreg og begavelser hadde de flere felles interesser i kunst og natur (Berg, 2004b). Nansen bekreftet sin kjærlighet til Eva i sine brev til andre kvinner, som Brenda Ueland (Berg, 2004d), men som nevnt tidligere var Eva usikker på hvor sterk hans kjærlighet til henne faktisk var. På grunn av Nansens eskapader og at han var fraværende i lange perioder var ekteskapet nær ved å gå i oppløsning flere ganger. Ekteskapet holdt likevel helt til Eva døde i 1907, og det kan ha hatt en sammenheng med at Eva Sars så absolutt utfordret Nansen både fysisk og intellektuelt fra de ble kjent med hverandre. Hun var skarp og god til å uttrykke seg, noe som kommer fram i hennes brev til Nansen. Hun var også fysisk sterk og deltok på flere tøffe turer i skog og mark med Nansen. Et eksempel på dette er fra midtvinters 1891, der Nansen tok med seg Eva for å bestige Høgevarde på Norefjell. De nådde toppen etter at det hadde blitt mørkt om ettermiddagen. Turen ned ble skummel, «det gikk som en vind udover skrenter og berg, og det gjaldt at holde tungen rett i munden» (Vogt, 2012a). Av og til falt de og rullet kast i kast. De fikk husly på en gård i

Eggedal og klokkeren sa «*han er nok træt den vesle gutten du har med dig*». Nansen svarte «*det er kona mi*» og klokkeren sa «*aa kors, aa kors, aa nei, aa nei. Trække kona med sig over toppen av Norefjeld nytaarsnatten*». Hun brøt for øvrig barrierer når hun gikk på ski i lange, grå vadmelbukser under en sameinspirert overdel som gikk ned til klærne (Berg, 2004b). Dette synes jeg vitner om at Eva Sars var fysisk og psykisk tøff med stor utholdenhet, og dermed en god match for Nansen som søkte smarte og vakre kvinner. Siden Eva Sars på sin side verdsatte friluftsliv veldig sterkt, vil jeg mene at hun må ha sett på Nansen som en attraktiv, tiltrekkende og sterk partner. Jeg tenker at Eva Sars handlet i tråd med teorien om «The Selfish Gene» der overlegen fysikk, et pent ansikt og en pen kropp kan assosieres med god helse og gir dermed seleksjonsfordeler (Grammer et al., 2003). Eva Sars hadde lest i avisene om Fridtjof Nansens forestående ekspedisjon til Grønland første gangen hun traff han og hadde sannsynligvis allerede fått et positivt førsteinntrykk siden hun selv var så glad i friluftsliv.

Delkonklusjon underproblemstilling 2

Nansen gjorde sterkt inntrykk på kvinner både innenlands og i utlandet og han hadde relasjoner med flere av dem som varte over flere tiår. Motivasjonen for alle forholdene Nansen hadde, ofte flere parallelt med hverandre, virker å være Nansens kontinuerlige jaktinstinkt og erobrertrang. Kvinnene hans ga han bekreftelse på hans manndom, og de fungerte som sparringspartnere. Nansen brevvekslet med flere av kvinnene i hans liv i mange år. Forholdene var av ulik art, enkelte var preget av oppriktig kjærlighet, andre forble hans venninner mens enkelte var kvinner han kun hadde overfladiske forhold til. I kjølvannet av seksualitet og begjær følger maktspill i slike relasjoner, og dette kommer kanskje tydeligst fram i Nansens brevvekslinger. For Nansen var det viktig å opprettholde kontaktene sine, for kvinnene var det viktig å få Nansen til å sette ord på hvor mye han faktisk la i forholdet til dem, noe jeg tolker som kvinnes forsøk på å sondere og å definere maktforholdet med tanke på gjensidig avhengighet eller Wallers teorem (Waller & Willard, 1953), som går ut på at den som har minst interesse i et forhold er den med mest makt. Å elske setter oss i en svak posisjon, å være likegyldig i en sterk posisjon (Engelstad, 2005b), og Nansen kan ha opparbeidet seg belønningsmakt, f.eks. i sin brevveksling med Eva Sars. I biografien av Carl Emil Vogt kommer det fram at Nansen gjentatte ganger beroliget Eva Sars med sine brev når hun tvilte og lengtet etter sin mann som var

borte i lange perioder. Min forutforståelse av Nansen har endret seg fra jeg leste biografi-tekstene for første gang. Jeg tenkte om Nansen at han flørtet mye med det andre kjønn fordi han var svak for vakre og sterke kvinner. Denne forutforståelsen har jeg fått bekreftet. Men, etter å ha gått gjennom det som kalles Gadamers horisontsammensmelting har jeg fått nye, reviderte fordommer eller en ny horisont. Nansen var ikke bare svak for vakre og sterke kvinner, han var besatt av jakten i seg selv og så snart en kvinne var erobret trengte han et eller flere nye eventyr. Disse forholdene opprettholdt hans selvbilde og bidro utvilsomt til at han beholdt sin maskuline makt overfor kvinner, men også overfor andre menn og dette mener jeg har bidratt til hans maktbase referentmakt. Selv om synspunktene på evolusjonsbiologi og genenes makt til dels tilbakevises med argumenter om at mennesket har egen vilje og kan velge å beherske seg med tanke på antall partnere, er jeg nok farget av min faglige, medisinske bakgrunn som langt på vei er forenelig med Darwins tanker om evolusjonsbiologi og Dawkins teorier om videreføring av genene.

Underproblemstilling 3: Spilte personlighetstrekk og hans kunnskapsbase en vesentlig rolle for hans oppnåelse av makt?

Teori underproblemstilling 3

Personlige egenskaper

Estetisk sans

Estetiske virkemidler kan også være en kilde til makt (Engelstad, 2005b). Estetikk kommer fra det greske *aisthesis* og betyr «den kunnskap som kommer gjennom sansene» (Baker, 2021). Estetikk kan inngå i ideologier, brukes politisk og dermed være kilde til makt (Ridderstrøm, 2020). Vakre og imponerende bygninger, kroppsbygning, klesdrakt, kunst og musikk inngår i symbolmakten som vil farges av kulturelle avtrykk.

I Mark Twains stykke «The Czar's Soliloquy» reflekterer den russiske tsaren naken foran speilet over hvor lite makt han hadde hatt uten klær (Twain, 1905). Det er mye makt i å være korrekt kledd, og det er viktig i miljøer der man vil vinne tillit. Joggebukser i et jobbintervju vil sannsynligvis ikke virke tillitsvekkende hos en mulig framtidig sjef. Affinitetsbias eller det faktum at vi tenker positivt om mennesker som vi ser ligner på oss selv (f.eks. i klesveien) vil

kunne bidra til at man anbefales eller får en stilling man har søkt på. Det å ikke være påfallende forskjellig i forbindelse med et foredrag eller et jobbintervju kan hjelpe en å dra oppmerksomheten bort fra en selv og over på det man sier og vil skal bli hørt.

Dressen var et antrekk som i utgangspunktet var beregnet på borgerskapet. Den var en sort sivil uniform som signaliserte måtehold, selvkontroll og disiplin (Ambjörnsson, 2011), og dressen eller «det diskrete herrekostymet» representerer mannlighet koblet til makt (Stadin, 2010). Signaler som hvor kostbar en klesdrakt er, om den passer til anledningen, om den er moteriktig eller om den er ren og strøket betyr mye med tanke på om klærne gir et inntrykk som medfører makt. En uniform gir en tydelig definert rolle og statusen som følger med denne rollen gir makt, som f.eks. en politiuniform. En studie har vist at observatører var i stand til å vurdere folk sine personlige egenskaper ut fra hvilke sko de bruker (alder, kjønn og inntektsnivå) (Gillath et al., 2012), og det er ganske påfallende hvor lite informasjon mennesker trenger for å gjøre seg opp en nokså god formening om andre (Ambady et al., 1995; Kenny & West, 2008). En relativt ny studie har pekt på kognitive konsekvenser av formell påkledning (Slepian et al., 2015). Kognitiv abstrakt tenkning eller prosessering ble påvirket i fem forsøk. Formelle klær var assosiert med høyere grad av opplevd makt hos de som ble inkludert og påkledningen var assosiert med bl.a. høyere grad av generelle prosesseringsfordeler. Selv om «power-dressen» for menn i dag er mørkeblå, med hvit skjorte og rødt slips er det andre aspekter som spiller inn også. Personlig hygiene og rene klær uten svette- og sterk parfymelukt spiller en rolle. Selv om det er viktig å følge bransjens kutyme også innen fargevalg, skal man vise hvem man er som person. Føler man seg bra vil man utstråle selvtillit. Dette var nok grunnen til at Nansen valgte Nansendressen og at Petter Stordalen og Olaug Bollestad kler seg i fargesprakende plagg. «Jeg kler meg som jeg vil og veier hva jeg vil». Som kvinnelig politiker og leder har Bollestad blitt dømt etter kroppsstørrelse. Forventningene til klesstil og sort blazer har vært der lenge, men hun velger å kle seg i fargerike klær fordi hun vil vise et ærlig bilde av livet og fordi hun vil at kulturen skal være like mye på kvinners premisser som på menns premisser (Lauritzen, 2022).

Politisk teft

Politiske ferdigheter beskrives av Ferris og kolleger som evnen til å forstå andre på en effektiv måte og å bruke denne kunnskapen for å påvirke andre på en måte som gir ens egne eller organisasjonens målsetninger (Ferris et al., 2005). For å inneha slike ferdigheter må man være sosialt skarpsindig, utøve innflytelse på sine medmennesker, kunne bygge nettverk og fremstå som ekte (Ferris et al., 2005). Ifølge Machiavelli rager ett begrep over alle andre, og det er virtú (Skinner, 2002). Han definerer virtú som kraft og styrke, og et begrep som omfatter beslutsomhet, hensynsløshet, mot, klokskap og evnen til å forstå mennesker (Bjartveit, 2019). Det motsatte av virtú er begrepet ozio som betyr sløvhhet og middelmaßdighet. Machiavelli trekker frem litterære beskrivelser som løver og rever for å fremme sitt ståsted (Bjartveit, 2019; Reborn, 1988). Løven er krigerhelten fra antikken og kjennetegnes ved energi, aktivitet og aggresivitet. Den tviler ikke men angriper. Den representerer mot, gambler og risikerer alt for å vinne alt. Reven er luringen som kan lese det sosiale spillet og forstå mennesker og kan beskrives med Boccaccio, Shakespeares og Molières confidence men (smarte menn som evner å lese det sosiale spillet og forstå mennesker) (Bjartveit, 2019). Machiavelli snakker også om tilfeldighetenes faktor (50/50), der Fortuna smiler til den som prøver, men som smertelig må erfare hvor fort ting kan falle sammen når Fortuna dreier hjulet uten forvarsel. Machiavelli mener at vi er i stand til å påvirke tilfeldighetene, fordi vi gjennom virtú kan gripe Fortuna (Machiavelli, 2004).

Kunnskap

Legitimitet og makt kan oppnås gjennom kunnskap. Slagordet «kunnskap er makt» går tilbake til filosofen og politikeren Francis Bacon på 1600-tallet (Engelstad, 2005c). For å kunne utøve makt må maktutøver besitte kunnskap om fagfeltet der makt skal utøves og hvordan maktens mekanismer virker (Engelstad, 2003). Bacon hadde kunnskap innen naturvitenskap og teknologi, og slagordet var relatert til nyvinninger som ble gjort mens han levde, som kompasset og sekstanten. Disse oppfinnelsene gjorde at man kunne navigere på en sikrere måte på alle verdens hav. Samtidig viste Shakespeare i skuespillet sitt «Stormen» at kunnskap innen et gitt fagfelt ikke nødvendigvis fører til makt i sosiale forhold (Engelstad, 2005c). I arbeidslivet gjelder uttrykket «kunnskap er makt» om kunnskapen det er knapphet på. Eksempler som kan framheves er dyktighet på skolen eller i forbindelse med studier. Kunnskapsmessig overlegenhet gir gode

karakterer, akademisk og/ eller praktisk forståelse. Et annet eksempel er et besøk hos tannlegen der pasienten får anbefalt en type behandling. Tannlegen innehar kunnskap som andre ikke har, og er dermed i et maktforhold over pasienten (Engelstad, 2005c). Et tredje eksempel på dette kan tas fra «Et dukkehjem» der sakfører Krogstad får makt over Nora fordi han får kunnskap om at hun har skrevet falsk på et gjeldsbrev (Ibsen, 1879). Krogstad bruker dette til å presse Nora for å få Helmer til å skaffe han en jobb i banken der Helmer er sjef. Siden Helmer ikke biter på har plutselig ikke Krogstad like mye bruk for den inkriminerende kunnskapen han har om Nora og maktforholdet er ikke lenger så sterkt.

«Språk er makt» (Blakar, 1996), og den som klarer å uttrykke seg ved å bruke poesi som virkemiddel oppnår å få oppmerksomhet fra tilhørerne (Engelstad, 2005b). Å utøve makt forutsetter nesten alltid evne til å kommunisere, gjøre seg forstått og evnen til å overbevise. Rim og billedlige framstillinger gjør det mulig for tilhørerne å leve seg inn i fortellingen. Narrative virkemidler som appellerer til emosjoner som frykt, sinne, tristhet, glede, enighet, avsky og overraskelse vil gjøre at leser eller tilhører identifiserer seg med og internaliserer fortellingen (Engelstad, 2005b). Variasjon i talespråket og det å beherske forskjellige estetiske formspråk var og er den dag i dag en maktkilde (Engelstad, 2005b). Ifølge Bourdieu har enhver språklig interaksjon, uavhengig av hvor personlig og ubetydelig den er, spor av den sosiale strukturen som interaksjonen uttrykker (Bourdieu, 1993), og variasjoner i dialekt, aksent, tonefall og ordforråd reflekterer hvilken posisjon man tilhører i det sosiale hierarkiet. Det fremste kjennetegnet for hvilket sted vi hører til er normalt språket (Thuen, 2003). Dialektbruk kan medføre avmakt i samtaler med mennesker som representerer det kulturelle hegemoniet i det urbane sentrum av landet (Thuen, 2003).

Kulturell kapital kan beskrives som et begrep for akkumulerte ressurser i form av kunnskaper, ideer, språkbruk og vaner som legitimerer forskjeller i makt og status. Den kulturen som anerkjennes som den «riktige» kulturen er den dominerende klasses kultur (Korsnes et al., 1997). Viten gir makt fordi den hevder å sitte inne med «sannheten» (Järvinen & Mortensen, 2002).

Boltanski og Thévenot sin teori om verdiordener bygger på troen om at alle mennesker inngår i et fellesskap og at vi har opparbeidet oppfatninger om hva som er bra for fellesskapet (Boltanski & Thévenot, 2006; Skarpenes & Hestholm,

2007). De viser til de seks verdiordener som er marked, industri, sivil, hjemlig, inspirasjon og opinion, og disse verdiordenene vil vektes ulikt avhengig av hvilke argumenter og ordener som er mest legitime (Larsen, 2019). I 1884 vant opposisjonen som nevnt tidligere «forfatningsstriden» og det ble en klar maktforskyvning i favør av folket siden Stortinget ble det viktigste maktsentret i Norge. I 1884 fikk det nydannede partiet Venstre regjeringsmakt og innledet en klar politisk linje mot unionsoppløsning. Venstre krevde at Norge skulle ha et nasjonalt konsulatvesen og på den måten kunne bedrive egen utenrikspolitikk. Dermed opplevde det norske folk, som et ledd i løsrivelsesprosessen fra Sverige, en forskyvning av verdiordenene fra innenriks- mot utenrikspolitikk.

I drøftingen av underproblemstilling 3 kommer jeg til å se på vågemot som legitim makt, estetikk, kunnskaps- og språkmakt og hvordan dette bidro til å styrke Nansens maktbaser.

Drøfting underproblemstilling 3

Personlige egenskaper

«Det er ikke de meninger en mann har, eller de dogmer han tror på som er av betydning for hans medskapninger, men det er hans handlinger. Selv de høyeste drømmer over skyene er av liten verdi, hvis de ikke fører til handling». Dette sitatet fra Fridtjof Nansen er beskrivende for hans karakter og tenkemåte.

Gjennom hans egenskap som særs utålmodig, oppnådde han også indirekte makt i form av legitimitet. Det var fordi han stadig vekk trengte nye utfordringer, den ene mer vågal enn den andre. På fritiden dyrket Nansen sine interesser for friluftsliv, bl.a. gjennom vågale ferder over fjellet fra Vestlandet til Østlandet. Lange fjellturer om vinteren var en liten utbredt aktivitet på 1880-tallet (Samuelson, 2010). Vågemotet til Nansen ble beskrevet på en måte som sjokkerte og ble lagt merke til av allmennheten. Det forsterket Nansens etos som en utholdende, maskulin og sterk friluftsliv- og idrettsmann og legitimerte makt i form av utført heltmodig handling. Han gjennomførte og klarte gjennom sin fortellerkunst å begeistre tilhørerne med sine historier, og på den måten styrke sin referentmakt. Andre personlige egenskaper som bør nevnes er at han var karismatisk, sjarmerende, overbevisende, inspirerende og viljesterk. Han viste tidlig lederegenskaper og var i stand til å sette seg i respekt hos hardbarkede selfangere

da han var læregutt på selfangstskuta Viking, som glatt kunne spist en forfinet student fra Christiania til frokost (Thyvold, 2011a), og dette mener jeg synliggjør Nansens tidlige evner i tråd med Machiavellis beskrivelse av reven og virtú; en kraftfull, sterk, modig og besluttsom mann med evnen til å forstå mennesker og hans sosiale makt i form av referentmakt. Selfangerne så først med forakt på den bedrevitende guttungen, men da han viste at han opptrådte som en del av mannskapet og i tillegg var dyktig og hardt arbeidende, vant han fangstfolkene tillit. De vekket han straks det ble observert isbjørn slik at han kunne få skyte (Thyvold, 2011a), og dette synliggjør igjen at Nansen hadde klart å opparbeide referentmakt.

Hans væremåte gjorde at han også fort ble favoritt i det ellers godt voksne havforskermiljøet ved museet i Bergen. Han var både entusiastisk og talentfull, men visste å opptre ydmykt og oppmerksomt for å vinne tillit (Thyvold, 2011d), og dette bidro til økt ekspertmakt.

Nansen var tiltrukket av det estetiske. Han hadde interesse for det visuelle språket (tegning) (Thyvold, 2011d). Siden mikrofotografering ikke var mulig den gangen måtte Nansen gå i lære for å visualisere det han så i mikroskopet. Han gikk i lære hos Frantz Wilhelm Schiertz (en tysk elev av Johan Christian Dahl) og professor Golgi for å kunne framstille mikroskopiske strukturer på en naturtro måte. Schiertz skal ha oppfordret Nansen til å gi opp forskerkarrieren og heller satse på kunst (Thyvold, 2011d; Vogt, 2012e). Etter sitt opphold i Italia begynte han å gå med Dr. Jaegers sanitære ullklær som fremhevet hans atletiske kropp (Vogt, 2012d), noe som jeg også tolker som en person med forkjærlighet for estetikk, og også en forfengelig person. Påkledningen fikk navnet Nansendressen i Norge. Nansen mente å ha vitenskapelige argumenter fra kontinentet for klesvalgene sine og gjorde seg til en forkjemper for mannemoten. Han brukte praktiske men stilige, kroppsnære ullklær til hans motstandere store forargelse: «*De stiller til utstilling det vi andre forsøker å skjule*». Han var også freidig nok til å gå barhodet og glattbarbert (Thyvold, 2011d).

Kunnskap

Nansen kom fra en adelig familie og hans far var advokat og embetsmann. Nansen var fra han var liten gutt velsignet med kulturell kapital i form av god smak, dannelselse og etter sin utdanning også utdanningskapital (Aanesen, 2021). Han hadde ifølge litteraturen et skarpt hode og tok sin eksamen artium i 1880 med

glimrende karakterer (Thyvold, 2011b). Han skulle bestemme seg for å studere zoologi og ta forberedende studier i latin og medisin og startet med dette i 1881. I 1882 deltok han på ferden til Nordishavet på selfangstskuta Viking og deretter fikk han arbeid som konservator ved Bergens museums zoologiske avdeling. Denne stillingen fikk han mens han ennå var student og etter å ha fått lånt penger av sin far (mellom 600 og 670 kroner) kjøpte han siste modell innen mikroskop fra Karl Zeiss. Han sa selv at han levde i dette mikroskopet i seks år. Nansen tok del i et internasjonalt betydningsfullt forskningsmiljø, bl.a. sammen med Gerhard Armauer Hansen som oppdaget leprabasillen som førte til spedalskhet. Ser man på Nansens bakgrunn opp mot Max Webers oppfatning om makt og legitimering, kan man trekke fram følgende. Legitimitet og makt kan oppnås gjennom kunnskap. Nansen kunne etter hvert vise til en solid utdanning, to avhandlinger trykket i 1885 og 1887, og en god stilling ved museet i Bergen (Vogt, 2012e). Den som skal utøve makt må vise at han eller hun kan oppnå resultater, og det kunne Nansen i aller høyeste grad.

Nansen voks opp i et Norge som var underlagt en felles monark og utenriktstjeneste med Sverige. Han var ungdom og ung voksen i ei tid der misnøyen med unionen ble større. I 1884 vant opposisjonen på Stortinget maktkampen mot kongen og regjeringen, en kamp eller «forfatningsstrid» som endret det politiske systemet i Norge. Striden handlet om maktfordeling og styrkeforhold mellom statsmaktene og spørsmålet om kongen kunne stanse grunnlovsvedtak gjort av Stortinget. På den måten var dette også et spørsmål om hvor grensene skulle gå for folkestyre. Dette skulle bli gjennombruddet for norsk parlamentarisme og det faktum at Stortinget skulle bli det viktigste maktsentrumet i landet. Etter 1884 ble de første norske politiske partiene etablert (Steine, 2015). Dette var også tiden for kampen mot «embetsmannsstaten» og kampen for kvinners rettigheter (Myhre, 2015).

Nansens nasjonalromantiske skildring av den dramatiske turen over fjellet til Bergen i 1884 gjorde han til en kjent skiløper, og disse tekstene er som tidligere nevnt klassikere i norsk friluftslitteratur den dag i dag (Thyvold, 2011d). Teksten ble trykket første gang i fire føljetongartikler i Aftenposten våren 1884; de to første fikk tittelen «En Skitur fra Voss til Kristiania» og de to siste «En Skitur fra Kristiania til Voss». Nansen behersket fortellerkunsten til fingerspissene og evnet å skildre dramatiske hendelser på en måte som fanger leserens oppmerksomhet.

Nansen sin stil er såkalt naturskriving, eller «nature writing» som er en egen sjanger i USA. Han skrev essayistisk og personlig sakprosa, som ikke er diktning, men heller ikke ren fagprosa. Han skrev på en måte som absolutt ikke var stiv og kjedelig, men med henvisninger, sitater, kroppsnære opplevelser, møter med mennesker og skildringer (UiT, Norges Arktiske Universitet, 2022): «*Det skar iveri ned-igjennem kleven, snart på kanten av det ene juvet, snart over mot det andre. Svingene er mange og krappe, en fikk brems på farten i hver, legge sig godt in, og så skjære avsted med desto større fart, når det bar like ut igjen. Mitveis for synet av en bonde forbi, han var krøpet helt in i fjell-veggen av redsel*». Nansen rådførte seg med lokale bønder underveis og de er svarte på klingende dialekt at de var skeptiske til at han kan klare ruten han har valgt. Det var nærmest litt hovmodig av Nansen å overse rådene som kjentfolkene kommer med. Det kan også tenkes at han overdrev advarslene fra dem han rådfører seg med, noe som gjør det ekstra imponerende for leseren at Nansen klarte å gjennomføre sin plan (Samuelsen, 2010). «Skiløping er idrettenes idrett, den mandigste av alle idretter», mente Nansen. Teksten er krydret med referanser til vikingen – kong Sverre gikk kanskje her i 1177. Når disse artiklene settes i historisk kontekst, kan man ane betydningen av dem for det norske folk. Fortellingene til Nansen bygger oppunder nasjonalisme og etos med tanke på samhörighet og heltomot. Nansens fortelling om den dramatiske fjellturen tilbake til Bergen kom altså i en brytningstid og det foregikk en kamp om definisjonsmakt over den riktige vei å gå for Norge.

I så måte hadde Nansen som voks opp nært landets hovedstad en fordel, siden han snakket pent og i tillegg hadde et vokabular som gjenspeilet hans sosiale status. I Norge har dialektene etter hvert fått uvanlig sterk status, i motsetning til normalisert talespråk som står sterkere i de fleste andre europeiske land inkludert Sverige og Danmark (Øvregaard, 2008). Språkstriden mellom nynorsk og bokmål i kjølvannet av Ivar Aasens arbeid i 1840-årene med å innhente dialekter, har ifølge språkforskere ført til en større språklig bevissthet i Norge enn det som er vanlig ellers i Europa og dette har gitt nordmenn en større språklig toleranse og frihet. Norske politikere på Stortinget snakker dialekt og hemmes ikke av dette.

Han introduserte det norske folk for en ny form for særnorsk og krevende sport, nemlig skigåing i fjellet og dette bidro til Nansens tidlige sensemaking der han formidlet mening med å nyte og utforske naturen (Weick, 1995). Samtidig fikk

han vist seg selv og sin personkarakteristikk fram i lys av sin historie om risiko, utholdenhet, viljestyrke, og gjennomføringskraft der han selv spilte hovedrollen. Hans meget solide utdanning, politiske teft og språklige begavelse bidro utvilsomt til økt ekspertmakt.

Nå er det ikke slik at Nansens personlige egenskaper nødvendigvis var utelukkende positive. Han ble også beskrevet som innadvendt, selvoptatt og evig overbevist om at han hadde rett. Da han var en liten gutt kunne han virke fjern og fraværende, og han sa selv en gang senere i livet at han hadde vært noe av en einstøing: Han hadde kamerater han lekte med, men ingen venner (Vogt, 2012e).

Til tross for adelig bakgrunn, en far fra embetsmannsstanden, solid utdanningsløp og fysiske bragder som mange bare kunne drømme om, fikk han avslag fra regjeringen på sin søknad om midler til ekspedisjonen over Grønland. Han søkte ikke om midler for å bli først over Grønland (amerikaneren Robert Peary hadde også tenkt å gå over Grønland), men begrunnelsen var at han skulle gjøre vitenskapelige undersøkelser. Debattene i forkant av avslaget på Nansens søknad viste at mange mente ekspedisjonen var et dumdristig selvmordsforsøk. Nansen skulle gå fra østkysten hvor det ikke var fast bosetting, og det var ingen retrettmulighet hvis noe gikk galt. Han klarte ikke å overbevise beslutningstakerne om at ekspedisjonen kunne lykkes og var kanskje litt heldig da Augustin Gamél bestemte seg for å finansiere ferden, som skulle legitimere Nansens rolle som vitenskapsmann og polfarer.

Delkonklusjon underproblemstilling 3

Nansens foreldre, oppvekst, utdanning og personlige egenskaper som fysisk sterk, utholdende, utålmodig og nysgjerrig dannet utvilsomt et utgangspunkt som medførte makt i hans favør. Mitt ståsted før jeg begynte drøftingen var at han var flink på ulike områder, men jeg hadde ikke inngående kunnskap om hvorfor han klarte å oppnå så stor makt. Etter å ha drøftet denne underproblemstillingen har jeg også fått en litt annen forutforståelse ved å sette Nansen inn i det historiske perspektivet der samfunnet endret seg så grunnleggende i perioden før Nansen gjennomførte ekspedisjonen over Grønland. Han evnet å bruke sine egenskaper på riktig måte og til rett tid, f.eks. de litterære skildringene av den strabasiøse turen over fjellet i 1884. Disse språklig innovative og levende måtene å beskrive ferden på, gjorde at Nansen fremhevet seg selv som en utholdende skiløper og eventyrer,

i tillegg til å skape et felles norsk holdepunkt i en ny sportsgren som var skiløp i den norske fjellheimen. Dette var en nasjonalromantisk skildring av norsk natur som kom på et tidspunkt der løsrivelsesprosessen fra Sverige gjorde det særs viktig at den norske befolkning stod samlet. Nansens skildringer hegnet om det særnorske.

Jeg mener at hans personlighet og hans teft for effektiv markedsføring av seg selv og sine fanesaker var noe han kunne fra han var ungdom, og dette bidro helt klart vesentlig til hans maktbaser. Etter å ha satt meg mer inn i hvilke personlige egenskaper og hvilken kunnskap Nansen hadde, så mener jeg hat han opparbeidet seg både ekspert- og referentmakt. Som konservator ved museet i Bergen hadde han nok også legitim makt. Han klarte tilsynelatende å maskere sine skyggesider såpass godt at de ikke fikk for stor betydning for hans omdømme.

Konklusjon

Hva bygget opp under Fridtjof Nansens maktbase før han ble polfarer?

I drøftingen av de tre underproblemstillingene ble det klart for meg at Nansen var en mann som gjorde inntrykk på folk i form av hans maskuline framtoning, hans personlige autoritet og karisma. Bekreftelser fra hans familiemedlemmer, kolleger, kvinnelige partnere og andre gjorde skapte positive ringvirkninger som bedre selvtillit og økt vågemot. Han klarte å inngi et inntrykk av seg selv som gjorde at folk nærmest instinktivt stolte på han og ønsket å være en del av hans omgangskrets. Hans utseende var helt i tråd med datidens mannsideal, og han visste å utnytte dette til egen fordel.

Nansen hadde tallrike kvinnelige kjærester og venner, i tillegg til sine ekteskap med Eva Sars og senere Sigrun Munthe. Motivasjonen for disse forholdene kan ha vært hans kontinuerlige jaktinstinkt og erobrertrang, men samtidig også en måte å komme i tettere kontakt med flere av deres innflytelsesrike menn på. I mangel av internett og sosiale medier klarte å holde forholdene i live over lengre tid ved hjelp av brevvekslinger. Jeg tror forholdene også kaster lys over vår evolusjonsbiologi og genenes makt. Nansen hadde lidenskapelige forhold til kvinner helt fram til sin død. Forholdene opprettholdt hans selvbilde samtidig som han fikk referent- og belønningsmakt gjennom dem.

Nansens oppvekstvilkår og personlige egenskaper som som fysisk sterk, utholdende, utålmodig og nysgjerrig dannet utvilsomt et utgangspunkt som medførte referentmakt. Han lette stadig etter nye, vågale utfordringer og han dokumenterte disse på mesterlig vis. Han uttrykte seg på en måte som fenget leseren og samtidig belyste hans egne styrker. Skildringene av hans skiturer kom på et tidspunkt der nordmenn trengte et felles og særnorsk holdepunkt, og Nansen må ha evnet å forutse dette. Han visste å kle seg på en måte som ble karakteristisk og viste fram hans sterke og slanke linjer. Hans utdanningsløp som endte i to vitenskapelige avhandlinger basert på særs avanserte teknikker bidro utvilsomt til økt legitim makt og ekspertmakt.

Disse maktbasene og forutsetningene for dem var trolig avgjørende for at Nansen fikk gjennomslag for finansieringen av ekspedisjonen over Grønland hos Augustin Gamél, og dermed kunne starte en eventyrlig karriere først som polfarer og deretter som politiker og diplomat.

Referanser

- Aanesen, K. H. (2021). *Bourdieu om kapitalformer og habitus—Sosiologi og sosialantropologi*. ndla.no.
- Agthe, M., Spörrle, M., & Maner, J. K. (2010). Don't hate me because I'm beautiful: Anti-attractiveness bias in organizational evaluation and decision making. *Journal of Experimental Social Psychology*, 46(6), 1151–1154. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2010.05.007>
- Alm, K. (2023, October 4). *Fra metode til drøfting* [PPT presentation].
- Alnæs, J. (2008). *I eventyret. Norske reiseskildringer fra Astrup til Aasheim*. Cappelen Damm. https://cappelendamm.no/_i-eventyret-jorgen-alnas-9788204142764
- Ambady, N., Hallahan, M., & Rosenthal, R. (1995). On judging and being judged accurately in zero-acquaintance situations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 518–529. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.3.518>
- Ambjörnsson, F. (2011). *Rosa: Den farlige färgen*. Ordfront Förlag. <https://www.akademika.no/rosa-den-farliga-fargen/9789170376054>
- Baker, C. N. (2021). *Estetikk—Konseptutvikling og kommunikasjon*. ndla.no. <https://ndla.no/nb/subject:a453ed64-da44-4d85-93a1-2962e597ff6a/topic:80c3eca4-edc0-49b8-b89a-a9524e27cb58/resource:1aa977c1-6dc5-47d2-b7fa-70cf8a7f255d>
- Berg, K. (2004a). Epilog. In *Fridtjof Nansen og hans kvinner* (pp. 135–137). Schibstedt Forlagene.
- Berg, K. (2004b). *Eva Nansen* (pp. 9–56). Schibstedt Forlagene.
- Berg, K. (2004c). Forord. In *Fridtjof Nansen og hans kvinner* (pp. 7–9). Schibstedt Forlagene.
- Berg, K. (2004d). Sigrun Nansen. In *Fridtjof Nansen og hans kvinner* (pp. 107–135). Schibstedt Forlagene.
- Bergens Museum. (2021). *Havforskeren*. Nansen og bergenserne. <https://marcus.uib.no/exhibition/nansen-og-bergenserne/havforskeren>
- Bjartveit, S. (2019, February 23). Machiavelli som lederideal. *Psykologisk.no*. <https://psykologisk.no/2019/02/machiavelli-som-lederideal/>
- Blakar, M. (1996). *Språk er makt av Rolv Mikkjel Blakar (Pocket)—Norli Bokhandel*. Pax. https://www.norli.no/boker/fagboker/sprak-litteratur-og-lingvistikk/spraklaere/sprak-er-makt?gclid=EAIaIQobChMI-JTOsPPI_gIVZQzmCh1Gdw-yEAAAYASAAEgLnfnD_BwE
- Boltanski, L., & Thévenot, L. (2006). *On Justification*. <https://press.princeton.edu/books/paperback/9780691125169/on-justification>
- Bourdieu, P. (1993). *Language and Symbolic Power*: (J. Thompson, Ed.). Harvard University Press.
- Brandslet, S. (2022, May 3). Denne flørtingen virker best. *Forskning.no*. <https://forskning.no/kjonn-og-samfunn-ntnu-partner/denne-flortingen-virker-best/2019813>
- Brögger, W. C., & Rolfsen, N. (1896). Fridtjof Nansen 1861-1893. In *Fridtjof Nansen 1861-1893* (p. 19). Longmans, Green and Co.
- Brox, K. H. (1993). *Fridtjof Nansen—Opplev eventyret*. Cappelen.
- Buss, D. M., & Schmitt, D. P. (1993). Sexual strategies theory: An evolutionary perspective on human mating. *Psychological Review*, 100(2), 204–232. <https://doi.org/10.1037/0033-295x.100.2.204>

- Buss, D. M., & Shackelford, T. K. (2008). Attractive women want it all: Good genes, economic investment, parenting proclivities, and emotional commitment. *Evolutionary Psychology*, *6*, 134–146. <https://doi.org/10.1177/147470490800600116>
- Chelnokova, O., Laeng, B., Eikemo, M., Riegels, J., Løseth, G., Maurud, H., Willoch, F., & Leknes, S. (2014). Rewards of beauty: The opioid system mediates social motivation in humans. *Molecular Psychiatry*, *19*(7), Article 7. <https://doi.org/10.1038/mp.2014.1>
- College Echoes. (1926). College Echoes, Nansen Rectorial Number. *St Andrews University Magazine*, *xxii*(2).
- Connell, R. W. (1995). The Social Organization of Masculinity. In *Masculinities* (1st ed., pp. 67–86). University of California Press.
- Dawkins. (2016). *The Selfish Gene*. Oxford University Press. <https://www.ark.no/boker/Richard-Dawkins-Emeritus-Fellow-of-New-College-Oxford-The-Selfish-Gene-9780198788607>
- Dion, K., Berscheid, E., & Walster, E. (1972). What is beautiful is good. *Journal of Personality and Social Psychology*, *24*, 285–290. <https://doi.org/10.1037/h0033731>
- Dion, K. K., Pak, A. W.-P., & Dion, K. L. (1990). Stereotyping Physical Attractiveness: A Sociocultural Perspective. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, *21*(3), 378–398. <https://doi.org/10.1177/0022022190213007>
- Dreyfus, H. L., & Rabinow, P. (1983). *Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics* (2d edition, Ed.). University of Chicago Press. <https://press.uchicago.edu/ucp/books/book/chicago/M/bo3638224.html>
- Drummond. (1920). *Folkeforbundets arkiver, R 1574, Section 40 dokument 3808, dossier 2792. Telegram fra Drummond til Nansen 9. April 1920* [Personal communication].
- Eagly, A. H., Ashmore, R. D., Makhijani, M. G., & Longo, L. C. (1991). What is beautiful is good, but...: A meta-analytic review of research on the physical attractiveness stereotype. *Psychological Bulletin*, *110*, 109–128. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.110.1.109>
- Ekman, D. (1995). *En mans bok: Om manlig identitet*.
- Engelstad, F. (2003). Kunnskap, makt og normer i samfunnsvitenskapene. In *Forskningsetikk. Beskyttelse av enkeltpersoner og samfunn*. Gyldendal.
- Engelstad, F. (2005a). Hvordan forstår vi makt? In *Hva er makt* (pp. 13–30). Universitetsforlaget.
- Engelstad, F. (2005b). Makt i relasjoner. In *Hva er makt* (pp. 31–49). Universitetsforlaget.
- Engelstad, F. (2005c). Makt sett ovenfra. In *Hva er makt* (pp. 50–76). Universitetsforlaget.
- Ferris, G. R., Treadway, D. C., Kolodinsky, R. W., Hochwarter, W. A., Kacmar, C. J., Douglas, C., & Frink, D. D. (2005). Development and Validation of the Political Skill Inventory. *Journal of Management*, *31*, 126–152. <https://doi.org/10.1177/0149206304271386>
- Finansavisen. (2012, May 29). *Kvinner, sex, makt og menn*. <https://www.hegnar.no/nyheter/livsstil/2012/05/kvinner-sex-makt-og-menn>
- Fisher, R. J., & Ma, Y. (2014). The Price of Being Beautiful: Negative Effects of Attractiveness on Empathy for Children in Need. *Journal of Consumer Research*, *41*(2), 436–450. <https://doi.org/10.1086/676967>

- Frederick, D. A., & Haselton, M. G. (2007). Why is muscularity sexy? Tests of the fitness indicator hypothesis. *Personality & Social Psychology Bulletin*, 33(8), 1167–1183. <https://doi.org/10.1177/0146167207303022>
- French, J. R. P., & Raven, B. (1959). The bases of social power. In *Studies in social power* (pp. 150–167). Univer. Michigan.
- Frevert, T. K., & Walker, L. S. (2014). Physical Attractiveness and Social Status. *Sociology Compass*, 8(3), 313–323. <https://doi.org/10.1111/soc4.12132>
- Gillath, O., Bahns, A. J., Ge, F., & Crandall, C. S. (2012). Shoes as a source of first impressions. *Journal of Research in Personality*, 46(4), 423–430. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2012.04.003>
- Grammer, K., Fink, B., Møller, A. P., & Thornhill, R. (2003). Darwinian aesthetics: Sexual selection and the biology of beauty. *Biological Reviews of the Cambridge Philosophical Society*, 78(3), 385–407. <https://doi.org/10.1017/s1464793102006085>
- Gramsci, A. (1973). *Politikk og kultur. Artikler, opptegnelser og brev fra fengslet*. [Articles]. Gyldendal Norsk Forlag.
- Greco, A. (2014). *Successful Women Have Higher Sex Drives, Says a Dubious Survey That We Want to Believe Anyway*. Bustle. <https://www.bustle.com/articles/55379-successful-women-have-higher-sex-drives-says-a-dubious-survey-that-we-want-to-believe-anyway>
- Greve, T. (1973a). *Fridtjof Nansen 1861-1904* (p. 43). Gyldendal Norsk Forlag.
- Greve, T. (1973b). In *Fridtjof Nansen 1861-1904* (pp. 34–35). Gyldendal.
- Gründl, M., Knoll, S., Eisenmann-Klein, M., & Prantl, L. (2012). The blue-eyes stereotype: Do eye color, pupil diameter, and scleral color affect attractiveness? *Aesthetic Plastic Surgery*, 36(2), 234–240. <https://doi.org/10.1007/s00266-011-9793-x>
- Gunnell, J. J., & Ceci, S. J. (2010). When emotionality trumps reason: A study of individual processing style and juror bias. *Behavioral Sciences & the Law*, 28(6), 850–877. <https://doi.org/10.1002/bsl.939>
- Hall, J. A., & Xing, C. (2015). The Verbal and Nonverbal Correlates of the Five Flirting Styles. *Journal of Nonverbal Behavior*, 39(1), 41–68. <https://doi.org/10.1007/s10919-014-0199-8>
- Hamermesh, D. S. (2011). *Beauty Pays: Why Attractive People Are More Successful*. Princeton University Press. <https://www.jstor.org/stable/j.ctt7sjgz>
- Hamermesh, D. S., Gordon, R. A., & Crosnoe, R. (2019). O YOUTH AND BEAUTY: CHILDREN’S LOOKS AND CHILDREN’S COGNITIVE DEVELOPMENT. *NBER Working Paper Series, Working Paper 26412*. <http://www.nber.org/papers/w26412>
- Harrell, A. (2005). *Researchers Show Parents Give Unattractive Children Less Attention* [Article]. University of Alberta. www.sciencedaily.com/releases/2005/04/050412213412.htm
- Hatfield, E., & Sprecher, S. (1985). *Mirror, Mirror*. <https://sunypress.edu/Books/M/Mirror-Mirror>
- Hegge, P. E. (2002). In *Fridtjof Nansen. Bare en vilje* (p. 16). Stenersens forlag.
- Hemstad, R. (2008). *Fra Indian Summer til nordisk vinter. Skandinavisme, skandinavisk samarbeid og unionsoppløsningen*. Universitetet i Oslo.
- Hertzberg, N. (1886). *Bergensposten, 17.11, 27.12, 28.12 og 29.12; Nils Hertzberg: De Farer, der true den kristelige Skole i vort Land: Foredrag ved Folkemødet i Sarpsborg den 7de April 1885*.
- Hildebrandt, K. A., & Fitzgerald, H. E. (1983). The infant’s physical attractiveness: Its effect on bonding and attachment. *Infant Mental Health*

- Journal*, 4(1), 1–12. [https://doi.org/10.1002/1097-0355\(198321\)4:1<1::AID-IMHJ2280040102>3.0.CO;2-2](https://doi.org/10.1002/1097-0355(198321)4:1<1::AID-IMHJ2280040102>3.0.CO;2-2)
- Hosoda, M., Stone-Romero, E. F., & Coats, G. (2003). The effects of physical attractiveness on job-related outcomes: A meta-analysis of experimental studies. *Personnel Psychology*, 56, 431–462. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.2003.tb00157.x>
- Huntford, R. (2001). *Fridtjof Nansen: Mennesket bak myten*. Aschehoug.
- Ibsen, H. (1879). *Et dukkehjem*. Gyldendalske Boghandels Forlag. https://www.ibsen.uio.no/DRVIT_Du%7CDuht.xhtml
- Järvinen, M., & Mortensen, N. (2002). *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Aarhus Universitetsforlag.
- Jessen, R. S. (2023). Hegemonisk maskulinitet. In *Store norske leksikon*. https://snl.no/hegemonisk_maskulinitet
- Johansen, H. M. (2017). The History of Divorce Politics in Norway. *Scandinavian Journal of History*. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03468755.2017.1298013>
- Kenny, D. A., & West, T. V. (2008). Zero acquaintance: Definitions, statistical model, findings, and process. In *First impressions* (pp. 129–146). Guilford Publications. <https://doi.org/10.1037/10559-014>
- Korsnes, O., Andersen, H., & Brante, T. (1997). *Sosiologisk leksikon*. Universitetsforlaget.
- Korsvold, K. (2011). *Polarheltens siste eventyr*. <https://www.aftenposten.no/kultur/i/awyV7/polarheltens-siste-eventyr>
- Kringelbach, M. L., Stark, E. A., Alexander, C., Bornstein, M. H., & Stein, A. (2016). On Cuteness: Unlocking the Parental Brain and Beyond. *Trends in Cognitive Sciences*, 20(7), 545–558. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2016.05.003>
- Krogh, T., Endresen, R. T., Iversen, I., & Evang Reinton, R. (2003a). Fortolkningslæren i antikken. In *Historie, forståelse og fortolkning* (4. utg., pp. 215–219). Gyldendal Norsk Forlag.
- Krogh, T., Endresen, R. T., Iversen, I., & Evang Reinton, R. (2003b). Hermeneutikk fra reformasjonen til romantikken. In *Historie, forståelse og fortolkning* (4. utg., pp. 219–223). Gyldendal Norsk Forlag.
- Krogh, T., Endresen, R. T., Iversen, I., & Evang Reinton, R. (2003c). Hermeneutikk og historisme—To ulike tradisjoner. In *Historie, forståelse og fortolkning* (4th ed., p. 214). Gyldendal Norsk Forlag.
- Krogh, T., Endresen, R. T., Iversen, I., & Evang Reinton, R. (2003). 9. Gadammers oppfatning av hermeneutikk. In *Historie, Forståelse og Fortolkning* (4th ed., pp. 235–260). Gyldendal Akademisk.
- Lachica, N., Stockwell, A., & Gamba, J. (2021). What did I just say? An individualized behavior skills training for listening behaviors of adult participants in romantic relationships. *Sexual and Relationship Therapy*, 0(0), 1–24. <https://doi.org/10.1080/14681994.2021.1922664>
- Langlois, J. H., Kalakanis, L., Rubenstein, A. J., Larson, A., Hallam, M., & Smoot, M. (2000). Maxims or myths of beauty? A meta-analytic and theoretical review. *Psychological Bulletin*, 126, 390–423. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.126.3.390>
- Larsen, H. (2019). *Den nye kultursosiologien*. <https://www.universitetsforlaget.no/den-nye-kultursosiologien-2-utgave-2>
- Lauritzen, E. (2022, February 12). - *Jeg kler meg som jeg vil og veier hva jeg vil*. vi.no. <https://www.vi.no/livet/jeg-klær-meg-som-jeg-vil-og-veier-hva-jeg-vil/75327449>

- Lee, S., Pitesa, M., Pillutla, M., & Thau, S. (2015). When beauty helps and when it hurts: An organizational context model of attractiveness discrimination in selection decisions. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 128, 15–28. <https://doi.org/10.1016/j.obhdp.2015.02.003>
- Lønnå, E. (2023a). Kvinners rettigheter i Norge fra 1814 til 1913. In *Store norske leksikon*. https://snl.no/Kvinneres_rettigheter_i_Norge_fra_1814_til_1913
- Lønnå, E. (2023b). Stemmerett for kvinner i Norge. In *Store norske leksikon*. https://snl.no/stemmerett_for_kvinner_i_Norge
- Machiavelli, N. (2004). *Fyrsten*. De Norske Bokklubbene.
- Ma-Kellams, C., Wang, M. C., & Cardiel, H. (2017). Attractiveness and relationship longevity: Beauty is not what it is cracked up to be. *Personal Relationships*, 24(1), 146–161. <https://doi.org/10.1111/pere.12173>
- Miller, G. F. (2000). *The mating mind: How sexual choice shaped the evolution of human nature*. Doubleday Heinemann.
- Moxnes, K. (1981). *Når kvinner vil skilles av Kari Moxnes*. Pax. <https://bokelskere.no/bok/naar-kvinner-vil-skilles/101140/>
- Moxnes, P. (2018). *Ja, kvinner tenner på mektige menn*. <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/qnyRWw/ja-kvinner-tenner-paa-mektige-menn-paul-moxnes>
- Myhre, J. E. (2015). *Embetsmenneskes stat*. <https://www.norgeshistorie.no/bygging-av-stat-og-nasjon/1409-embetsmenneskes-stat.html>
- Nansen, F. (1897). *Nansen: Fram over Polhavet. Den norske polarfærd 1893-1896 II* (p. 347).
- Nansen, F. (1942). Eventyrlyst. In *Nansen: Nansens røst, bind II* (p. 667). Jacob Dybwads Forlag.
- Nansen, F. (1882). *Nansen: Brev, bind I, nr. 2, til Baldur Nansen* [Letter to Baldur Nansen].
- Nansen, F. (1882, August 11). *Brev, Bind I, nr. 4 til Baldur Nansen* [Letter to Baldur Nansen].
- Nansen, F. (1883, January 24). *Brev, bind I, nr. 7, til Baldur Nansen, 24.01.1883* [Personal communication].
- Nansen, F. (1898). *Nansen til Johannes Steen 14.05.1898* [Personal communication].
- Nansen, F. (1929). *Brev fra Fridtjof Nansen til Brenda Ueland 19. Juni 1929* [Letter to Brenda Ueland].
- Nansen, F., & Sinding, O. (1891). Eskimoliv. In *Norbok*. Aschehoug. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2009052903014
- Nichelsen, T. (2012). *Nansen – Norges første hjerneforsker—Apollon*. Apollon. <https://www.apollon.uio.no/artikler/2008/hjerne-nansen.html>
- Nymo, O. L. (1973). *Fedreland og en ledende vilje, Fridtjof Nansen i lys av norsk unionspolitikk fram til 7. Juni 1905* [Hovedoppgave i historie]. Universitetet i Oslo.
- Ottesen Kennair, L. E. (2015). Kampen om drømmepartneren. *Psykologisk.No*. <https://psykologisk.no/2015/04/kampen-om-drommepartneren/>
- Øvregeard, Å. (2008, January 27). *Når dialekt blir maktspraak*. <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/nw6xL/naar-dialekt-blir-maktspraak>
- Paszkiwicz, Z. (2017). Vakker makt—Skjønnhet belønnes privat og profesjonelt—Hele livet. *Nrk.No*. <https://www.nrk.no/kultur/xl/vakker-makt-1.13724782>

- Pawlowski, B., Dunbar, R. I. M., & Lipowicz, A. (2000). Tall men have more reproductive success. *Nature*, 403(6766), Article 6766.
<https://doi.org/10.1038/35003107>
- Rebhorn, W. A. (1988). *Foxes and Lions: Machiavelli's Confidence Man* (1st edition). NCROL.
- Ridderstrøm, H. (2020). *Estetikk*. OsloMet.
<https://www.litteraturogmedieleksikon.no/gallery/estetikk.pdf>
- Ridley, M. (1997). The society of genes. In *The origins of virtue* (pp. 9–35). Penguin books.
- Samuelsen, L. (2010). *Fridtjof Nansens forhold til naturen*. [Universitetet i Tromsø]. <https://polarhistorie.no/filearchive/thesisnansen.pdf>
- Sandvik, P. T. (2020). *Hvordan kom Norge ut av fattigdommen?* Universitetet i Oslo. https://www.norgeshistorie.no/industrialisering-og-demokrati/1561_hvordan-kom-norge-ut-av-fattigdommen-.html
- Scheib, J. E., Gangestad, S. W., & Thornhill, R. (1999). Facial attractiveness, symmetry and cues of good genes. *Proceedings of the Royal Society of London. Series B: Biological Sciences*, 266(1431), 1913–1917.
<https://doi.org/10.1098/rspb.1999.0866>
- Scott, K. (1919). *Kathleen Scotts dagbok 9. Mai 1919* [Diary].
- Sheppard, L. D., O'Reilly, J., van Dijke, M., Restubog, S. L. D., & Aquino, K. (2020). The stress-relieving benefits of positively experienced social sexual behavior in the workplace. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 156, 38–52.
<https://doi.org/10.1016/j.obhdp.2019.09.002>
- Sjögren, Å. K. (2007). *Kvinnor och politik i det tidigmoderna Norden*. Islands universitets förlag. <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-17766>
- Skarpenes, O., & Hestholm, R. (2007). *Den 'nye'franske pragmatikken. Sosiologisk årbok* (Vol. 2).
- Skinner, Q. (2002). *Visions of Politics. Volume II. Renaissance Virtues*. (Vol. 2). Cambridge University Press.
- Skjervheim, H. (1996). *Deltakar og tilskodar og andre essays*. Aschehoug.
<https://www.bokklubben.no/filosofi/deltakar-og-tilskodar-og-andre-essays-hans-skjervheim/produkt.do?produktId=86493>
- Slepian, M. L., Ferber, S. N., Gold, J. M., & Rutchick, A. M. (2015). The cognitive consequences of formal clothing. *Social Psychological and Personality Science*, 6, 661–668.
<https://doi.org/10.1177/1948550615579462>
- Sørensen, I. (2012, May 29). *Kvinner, sex, makt og menn*.
<https://www.hegnar.no/nyheter/livsstil/2012/05/kvinner-sex-makt-og-menn>
- Stadin, K. (2010). *Maktens män bär rött*. CARLSSON BOKFÖRLAG.
<https://www.carlssonbokforlag.se/produkt/maktens-man-bar-rott/>
- Steine, B. A. (2015). *Parlamentarisme og partidannelser*.
<https://www.norgeshistorie.no/industrialisering-og-demokrati/1512-parlamentarisme-og-partidannelser.html>
- Stranden, A. L. S. (2014). Lederen må lytte for å beholde makten. *Forskning.no*.
<https://forskning.no/organisasjonspsykologi-arbeid-ledelse-og-organisasjon/lederen-ma-lytte-for-a-beholde-makten/540584>
- The Times. (1888, March 31). *The Times*.

- Thuen, T. (2003). *Sted og tilhørighet*. Norges Forskningsråd/Høyskoleforlaget. <https://www.bokkilden.no/sosiologi/sted-og-tilhoerighet-trond-thuen/produkt.do?produktId=137245>
- Thyvold, H. O. (2011a). En smak av isen. In *Fridtjof Nansen* (pp. 18–20). Font Forlag.
- Thyvold, H. O. (2011b). En spesiell gutt. In *Fridtjof Nansen* (pp. 12–18). Font Forlag.
- Thyvold, H. O. (2011c). *Fridtjof Nansen*. Font Forlag.
- Thyvold, H. O. (2011d). Over fjellet. In *Fridtjof Nansen* (pp. 20–26). Font Forlag.
- Thyvold, H. O. (2011e). In *Fridtjof Nansen* (p. 14). Font Forlag.
- Thyvold, H. O. (2011f). In *Fridtjof Nansen* (pp. 24–25). Font Forlag.
- Towns, A. E. (2014). Statens bemanning: Europeiske maskulinitetsidealer og det nye Norge. *Internasjonal Politikk*, 3, 389–404.
- Tretvoll, H. F. (2011). Skjønnhet og sosiogeografi. *Dagsavisen*. <https://www.dagsavisen.no/kultur/2011/05/06/skjonnhet-og-sosiogeografi/>
- Tunstad, E. (2021, March 27). *Fra genets synsvinkel*. <https://forskning.no/biologi-evolusjon-kommentar/fra-genets-synsvinkel/1834678>
- Twain, M. (1905). The Czar's Soliloquy. *The North American Review*, 205, 775–780.
- UiO, Inst. for biovitenskap. (2022). Seksuell seleksjon. In *Leksikon*. Universitetet i Oslo. <https://www.mn.uio.no/ibv/tjenester/kunnskap/plantefys/leksikon/s/seksuell-seleksjon.html>
- UiT, Norges Arktiske Universitet. (2022, June 8). *Nansen ble en folkehelt. Få trodde han ville lykkes*. <https://forskning.no/arktisk-boker-historie/nansen-ble-en-folkehelt-fa-trodde-han-ville-lykkes/2032206>
- Utne, E. (2011). *Nansens siste kjærlighet*. Orfeus Publishing. <https://www.akademika.no/realfag/geografi/nansens-siste-kjaerlighet/9788293140047>
- Van der Dennen, J. (2011, May 27). *Sex and Power: "Powerful Men Have an Overactive Libido"* [Interview]. <https://www.spiegel.de/international/world/sex-and-power-powerful-men-have-an-overactive-libido-a-765316.html>
- Vatne, P. E. (2003). Den ukuelige Fridtjof Nansen. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/norge/i/76JEK/den-ukuelige-fridtjof-nansen>
- Viciano, A. (Alberto). (1994). *Jean GRONDIN, Einführung in die philosophische Hermeneutik*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1991, 250 pp., 13,5 x 22. [RECENSIÓN]. <https://doi.org/10.15581/006.26.16390>
- Vogt. (2012a). Fram. In *Fridtjof Nansen—Mannen og verden* (pp. 119–137). Cappelen Damm.
- Vogt. (2012b). På høyden. In *Fridtjof Nansen: Mannen og verden* (p. 212). Cappelen Damm.
- Vogt. (2012c). På ski over Grønland. In *Fridtjof Nansen—Mannen og verden* (pp. 39–71). Cappelen Damm.
- Vogt. (2012d). Sportsmann og forsker. In *Fridtjof Nansen: Mannen og verden* (p. 19). Cappelen Damm.
- Vogt. (2012e). Sportsmann og forsker. In *Fridtjof Nansen—Mannen og verden* (pp. 13–38). Cappelen Damm.
- Waller, & Willard. (1953). *The Family: A Dynamic Interpretation*. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/000271623920300183?icid=int.sj-abstract.similar-articles.2>

- Wathne, K. (2018). *Sammenhengene mellom sex, kjønn og makt vil ikke forandres over natten*. Morgenbladet.
<https://www.morgenbladet.no/aktuelt/kommentar/2018/01/17/sammenhengene-mellom-sex-kjonn-og-makt-vil-ikke-forandres-over-natten-skriver-kyrre-wathne/>
- Watkins, L. M., & Johnston, L. (2000). Screening Job Applicants: The Impact of Physical Attractiveness and Application Quality. *International Journal of Selection and Assessment*, 8(2), 76–84. <https://doi.org/10.1111/1468-2389.00135>
- Weber, M. (1971). *Makt og byråkrati*. Gyldendal.
<https://www.akademika.no/pedagogikk-og-samfunnsvitenskap/sosiologi/makt-og-byrakrati/9788205271012>
- Weick, K. E. (1995). The Nature of Sensemaking. In *Sensemaking in organizations* (pp. 1–16). SAGE Publications Inc.